ASKERİ TARİH BELGELERİ DERGİSİ

Nisan 1987 Yıl 36 Sayı 86

Ermeni Belgeleri

Özel Sayı

4

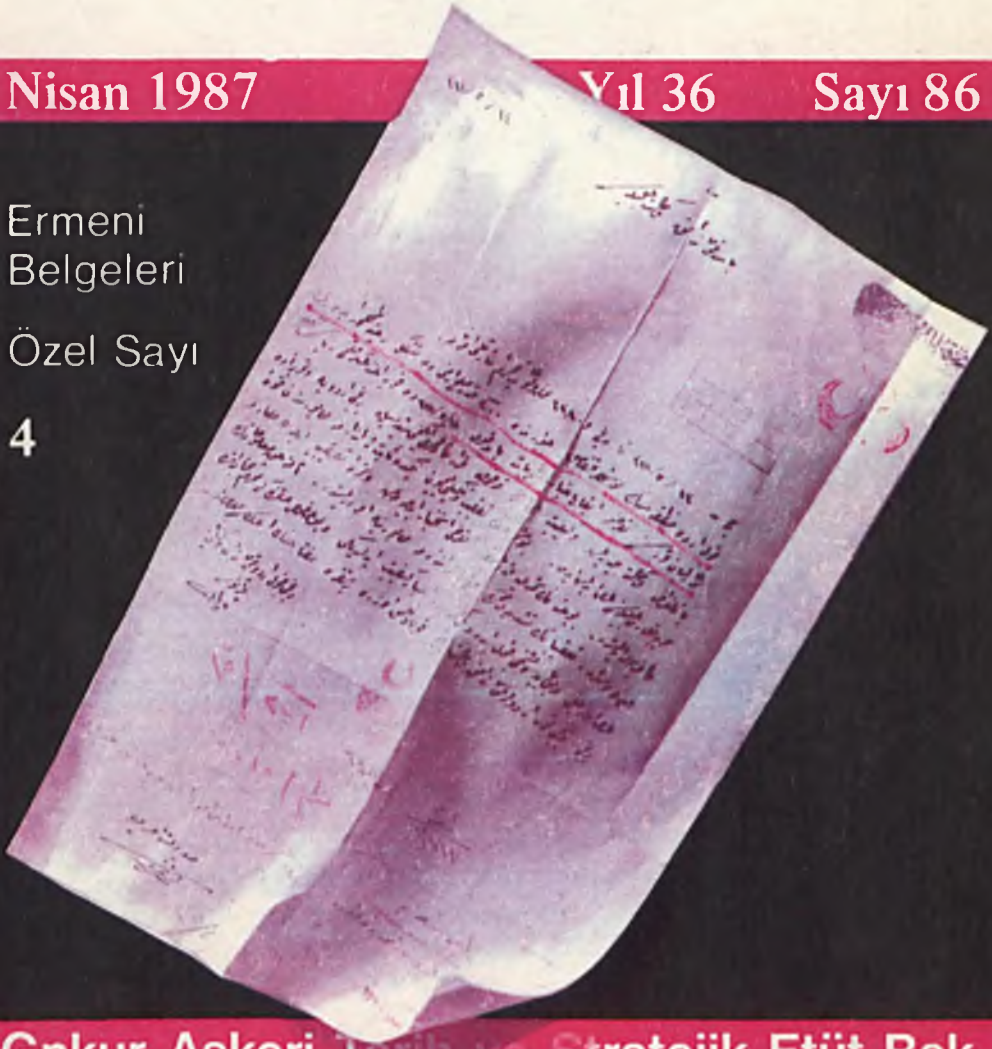

Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Bşk.

Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan, yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır.

ATATÜRK

ASKERİ TARİH BELGELERİ DERGİSİ

Nisan 1987 Yıl 36 Sayı 86

ERZİNCAN'DAKİ HARBİYE KIŞLASINDA ERMENİLER TARAFINDAN VAHŞİCE ÖLDÜRÜLEN TÜRK ÇOCUKLARI

Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Bşk.

ANKARA
Genelkurmay Basımevi
1987

ÖNSÖZ

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi'ndeki belgelerden derlenip oluşturulan ve Anadolu'daki Ermenilerin 1914–1920 yıllarına rastlayan günlerde Osmanlı Devleti'ne ve O'nun Türk halkına yönelik insanlık dışı tutum ve davranışlarıyla yakma, yıkma ve cinayet eylemlerini sergileyerek belgelerle kanıtlayan ve salt bu konuyu içeren Askeri Tarih Belgeleri Dergisi'nin dördüncüsünü de yayınlamış bulunuyoruz.

Daha önce 81, 83 ve 85 sayılı Askeri Tarih Belgeleri Dergilerini de bu konuya ayırmış, 81 ve 83 sayılı dergiler "Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü" tarafından İngilizce ve Fransızcaya çevrilerek "Dokuments I, Dokuments On Ottoman-Armenians II" ve "Dokuments I, Documents Sur Les Armeniens Ottomans II" adlarıyla; 85 sayılı Askeri Tarih Belgeleri Dergisi ise yine "Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü" tarafından İngilizce, Fransızca, Almanca ve Arapça olmak üzere "Documents – Volum III", "Documents-Volum III", "Documente-III Sonderheft" ve "Elvesaik Cild-i Salis" diye yayınlanıp, Dışişleri Bakanlığı kanalıyla dünyanın önemli merkezlerine ve özellikle Avrupa'ya dağıtılmıştır.

Daha önceki sayılarımızda da belirttiğimiz gibi çalışmalarımız sürdürürken benimsediğimiz ana ilke, kuşkusuz geçmişte kalan kin ve düşmanlıkları tek yanlı ve abartarak tekrar tekrar gündeme getirmek ve kamuoyunu bu konuya karşı bilinçsiz bir biçimde duyarlı kılmak değildir.

Amacımız; öncelikle son yıllarda dünya kamuoyunu yanıltan sözde Ermeni iddialarının dayanaksız ve uydurma olduğunu belgelerle gözönüne sermektir, sonra da 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı'na kadar uzanan çizgide, belirli odaklardan destek bulup sayısız ihtilal dernekleri kuran, örgütlenerek silahlı çeteler ve cinayet şebekeleri oluşturan ve yıllarca gönenç ve güvenlik içinde birlikte yaşadıkları Türk halkına eylemli olarak insanlık dışı saldırılarda bulunan Ermenilerin belgelerle kanıtlanmış bütün bu olayları unutup, Türkler tarafından soykırıma uğradıkları iddialarının asılsızlığını açıkça ortaya koymaktır.

Askeri Tarih Belgeleri Dergisi'nin bu sayısında da yayınladığımız belgeleri yine genel anlamda yorumlayarak bir sunuş yazısıyla birlikte vermeye çalıştık.

Bu eser Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi'ndeki belgelerden Em. Tümg. İhsan SAKARYA tarafından seçilerek, Em. Alb. Niyazi ARTAN tarafından Türk yazısına çevrilmiş ve Öğ. Alb. Dr. Yücel AKTAR ile Öğ. Üttğm. Faruk AYIN tarafından da yeniden düzenlenip incelenerek, redaksiyonu yapılıp yayına hazırlanmıştır.

Hamdi KÖSEOĞLU
Hv. Korgeneral
As. T. ve Str. E. Bşk.

SUNUŞ

Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi ve buna bağlı olarak İmparatorluktaki azınlıkların durumu tarafsız bir gözle incelendiğinde, özellikle Rumlar ve Ermenilerin; din ve dil özgürlüğüne sahip oldukları, askerlik yapmadıkları, kendilerine servet edinme özgürlüğünün tanındığı, imparatorluğun üst düzeyde idari işlerine bakmayı geleneksel biçimde üstlendikleri, Divan-ı Hümayun ve elçilik tercümanlığı görevlerinin her devirde öncelikli adayları oldukları açıkça görülür.

İstanbul'un fethini izleyen günlerde Bizans'taki Venedik ve Ceneviz tacirlerinin yerini alan ve ekonomik ayrıcalıkları Batılılarca da teyid edilen Rumlar ve Ermeniler, gerçek bir deyimle Osmanlı İmparatorluğu'nun "Mutlu Azınlığı"ydılar.

Ayrıntılara inmeden konuyu özetle söylemek gerekirse; Osmanlı İmparatorluğu'nun azınlıklarla ilgili olarak özel biçimde saptanmış olumsuz bir devlet politikası olmadığı gibi, azınlıkların bir bölümünü oluşturan Ermenilerle ilgili ayrıca olumsuz bir devlet politikasından söz etmek olanaksızdır. Buna bağlı olarak, kuşkusuz, İmparatorluk yönetiminden kaynaklanan bir "Ermeni Sorunu" da söz konusu değildir.

Türkiye Cumhuriyeti döneminde ise durum çok daha değişik bir görünüm arz eder. Çünkü; demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan ülkemizde yaşayan insanlar; dil, ırk, renk, din ve mezheplerine göre değerlendirilmezler. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 66 ncı maddesine göre; "Türk Devleti'ne vatandaşlık bağlı ile bağlı olan herkes" Türk olarak kabul edilir.

Nitekim bugün Türkiye'de yaşayan Ermeni asıllı Türkler, yani Türk vatandaşları, her türlü ekonomik, sosyal, siyasal ve dinsel özgürlüklere, diğer Türk asıllı Türk vatandaşları kadar sahip olarak yaşamlarını sürdürmektedirler.

O halde Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'ne ait olmayan, fakat sürekli sıcak ve gündemde tutulmaya çalışılan bu "Ermeni Sorunu" nereden kaynaklanmaktadır.

Ulu Önder Atatürk de özel bir not defterinde; "Ekalliyetler servet ve saman içinde idi. Kardeş gibi geçiniyordu. Bunları cani yapan kimdir" diyerek, aynı konuya değişik bir biçimde değinmiştir.

Avrupa diplomasisinde XVIII. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun ortadan kaldırılması ihtimalinin yarattığı sorun –Questions d'Orient– diye adlandırılan "Şark Meselesi"nin bir uzantısı olarak, özellikle 20 Temmuz 1974'teki "Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra, belli odaklar tarafından ve bu kez Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni yıpratmak amacıyla yeniden gündeme getirilen, ayrıca sürekli biçimde güncel tutulmasına da çalışılan "Ermeni Sorunu", son yıllarda olabildiğince istismar edilmiştir.

Batılı büyük devletler dağılmaya yüz tutan yarı sömürge durumundaki Osmanlı İmparatorluğu'nda stratejik öneme sahip bölgeleri, dolaylı veya doğrudan denetim altında tutabilmek için sürekli mücadele vermişler ve birbirlerine karşı üstünlük kurabilmek için de Osmanlı azınlıklarını kullanarak yapay sorunlar yaratmışlardır.

İşte "Ermeni Sorunu" olarak adlandırılan ve XIX. yüzyıldan günümüze kadar abartılarak getirilen konu budur.

Yukarıda değindiğimiz gibi temelde büyük devletlerin dünya egemenliği düşüncesinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkartılan "Ermeni Sorunu"; Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen günlerde, bu kez istismara dayalı sözde insancıl motiflerle de süslenerek, aynı zamanda duyarlı bir kamuoyunu da peşinden sürükleyip, yeniden gündeme getirilmiştir.

Şöyle ki; Birinci Dünya Savaşı içerisinde, Osmanlı tebaası olan Ermenilerin, Anadolu Türk halkına yönelik insanlık dışı tutum ve davranışlarıyla yakma, yıkma, cinayet ve talan eylemleri Batılı bazı yazarlar tarafından bilinçli olarak buna karşıt bir anlayışla değerlendirilmiş ve gerçekler esastan saptırılarak, sonuçta da Ermenilerin, Türklerden kaynaklanan bir soykırıma hedef oldukları varsayımına ulaşılmıştır.

Son yıllarda Türk diplomatlarına karşı düzenlenen kanlı Ermeni cinayetlerinde ısrarla vurgulanan noktalardan biri de, bu soykırımın Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından kabul edilmesi istemidir. Bunu yeni istekler izleyecektir.

Bu yüzden öncelikle soykırım sözcüğünün tanımı üzerinde durmak gerekecektir. Daha önce yayınlanan Ermenilerle ilgili Askeri Tarih Belgeleri Dergilerinde de değindiğimiz gibi soykırım; "silahsız ve savunmasız bir toplumun bütün bireylerinin, ayırım gözetilmeksizin, silahlı bir toplum tarafından ve planlı bir biçimde yok edilmesidir."

Ermenilerle ilgili olarak yayınlanan dergilerdeki (Sayı : 81–83–85) belgeler, Ermenilerin Anadolu dışında ve Anadolu'da silahlı olarak devlete başkaldırdıklarını herhangi bir kuşkuya yer vermeyecek biçimde kanıtlamaktadırlar.

Bu dergimizdeki belgeler de Ermenilerin harp içerisinde düşmanla –özellikle Ruslarla– işbirliği içinde olduklarına ve hatta düşman saflarında yer aldıklarına –Osmanlı kuvvetlerini arkadan vurmak, ikmal yollarını kesmek, köprü ve yolları imha etmek gibi– tanıklık etmektedirler. (Belge No : 2050–2052–2054)

Bu nedenle 1914–1920 yıllarında Anadolu'da cereyan eden olaylara tek yanlı ve bir taraf olarak soykırım demek yerine, Ermenilerin başlattığı, devlete karşı bir ayaklanma ve buna karşılık her devlet gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun da yasal imperium yetkisini kullanarak aldığı önlemler demek, çok daha doğru,bilimsel ve yansız bir açıklama olur.

Osmanlı yöneticilerinin en küçük bir artniyet gözetmeksizin önce devletin ve sonra da tebaanın çıkarlarını savunduklarına ilişkin belgeler, aynı zamanda Tiflis'te Ermeni kurşunlarıyla noktalanan şerefli bir ömrün hazin dramını da sergilemektedir. Çünkü, Ermeni kurşunlarına hedef olan Bahriye Nazırı ve Dördüncü Ordu Komutanı Cemal Paşa; "Dördüncü Ordu mıntıkaları dahilinde tebit olunan Ermenilerin mal, can ve namuslarının tamamen muhafazasını temin için tarafımdan lazım gelenlere en kati emirler verilmiştir. Diğer mıntıka ve vilayetlerde de ...Ermenilerin muhafaza-i emniyeti ve her türlü tecavüzden vikayelerini temin için... evamir-i şedide ita buyurulmasını" (Belge No : 2055) Harbiye Nezareti'nden "istirham etmiştir."

Harbiye Nezareti de Cemal Paşa'yla aynı iyi duyguları paylaşmaktadır. (Belge No : 2056)

Bütün bunlara karşın, yayınladığımız bu sayıdaki belgelerin büyük çoğunluğu Anadolu'da Ermenilerden kaynaklanan ve savunmasız Türk halkına yönelik mezalime ilişkindir :

Ermenilerin :

– Erzincan, Bayburt, Gümüşhane ve dolaylarında işledikleri cinayetler (Belge No : 2061);

– Erzincan ve köylerindeki vahşet (Belge No : 2059–2062);

– Erzurum dolaylarında ve özellikle Hınıs Köyü'ndeki hunharlıklar (Belge No : 2060);

– Mamahatun (Tercan), Madenhanları, Aşkale'de işlenen cinayetler (Belge No : 2063–2064);

– Gümgüm (Varto)'de öldürülen Müslümanlar (Belge No : 2066);

– General Odişelitze komutasındaki Rus birliklerinin Erzurum'u terk etmesinden sonra sadece Erzurum merkezinde saptanan 2.127 Müslüman cesedi (Belge No : 2068);

– Gence'de yaralı Türk askerlerine uygulanan burun, kulak ve edep yerlerine varıncaya kadar keserek öldürmeler (Belge No : 2071);

– Kafkasya içlerindeki Müslüman halka yönelik, olmadık vahşet ve barbarlıklar (Belge No : 2075) ve Derginin sayfalarını çevirdikçe duyacağınız kan, elem, acı ve gözyaşları içinde geçmişten gelen canhıraş sesler, bir dönemin ve İmparatorluğun dramını da sizlere ulaştıracaktır.

Belgelere dayanarak sıralamaya çalıştığımız bu vahşetlere rağmen; hâlâ Anadolu'da Ermenilere karşı soykırım uygulanmıştır diyen yanlı anlayışın iddialarını kesin kanıtlarla çürütmek ve sağduyu sahibi insanlara ışık tutup, onların giderek çoğalmasına katkıda bulunmak dileğiyle elinizdeki dergiyi ilgililerin ve kamuoyunun dikkatlerine sunuyoruz.

Dr. Yücel AKTAR
Öğ. Kd. Alb.

İÇİNDEKİLER

NO :	BELGENİN TARİHİ	ÖZETİ
2048	29 Nisan 1914	Zeytun Kasabası'nda Ermeni eşkiyalarını yakalamak isteyen güvenlik kuvvetleriyle Ermeniler arasında meydana gelen çatışma ve ortaya çıkan durum hakkında Genelkurmay Başkanlığı'nın, İçişleri Bakanlığı'na Raporu.
2049	23 Ekim 1914	İç ve dış karışıklıklardan yararlanarak her fırsatta isyan eden, devlete ve millete zarar veren Zeytun Ermeni eşkiyalarının af edilmemeleri konusunda Andirin halkı tarafından verilen toplu bir dilekçe.
2050	7 Aralık 1914	Van vilayeti sınırları dahilinde ve sınır ötesinde Ruslarla birlikte hareket eden Ermeni ve Rus kuvvetleriyle yine Ruslar tarafından desteklenen Nasturilere karşı girişilen askeri harekât ve bölge ile vilayetin genel durumunu belirleyen telgraf sureti.
2051	15 Mart 1915	Mahmudi Kaymakamının; seferberliğin ilanından itibaren Ermenilerin Van'ın Mahmudi ilçesinde Müslüman halka yaptıkları işkenceler ile İslam Dinine yaptıkları hakaretleri içeren raporu.
2052	25 Mart 1915	Van Valisi Cevdet Bey'in; Rusların Van'ı işgal için yapacakları taarruzu kolaylaştırmak amacıyla Ermenilerin her tarafta isyan edeceklerini, genel bir isyana hazırlandıklarını ve meydana gelen gelişmeleri içeren raporu.
2053	5 Nisan 1915	4 ncü Ordu Komutanı ve Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın Zeytun Harekâtı ile Adana ve Halep dolaylarındaki genel asayiş ile ilgili Başkomutanlığa raporu.

NO :	BELGENİN TARİHİ	Ö Z E T İ
2054	18 Nisan 1915	Hakkari'den Van Seyyar Jandarma Komutanı Kazım Bey'in; Van'ın Şitak ilçesi'nde isyan eden Ermeniler ile Hoy civarındaki düşman hakkındaki raporu.
2055	3 Temmuz 1915	4 ncü Ordu Komutanı Cemal Paşa'nın; Ermenilerin göçleri sırasında Hıristiyan milletlerin yanlış kanaatlere saptığını, bunun önlenmesi için alınması gereken önlemleri Milli Savunma Bakanlığı'na bildiren raporu.
2056	29 Temmuz 1915	Başkomutanlıkça Ermenilerin can ve mallarının korunması için komutanlıklara gönderilen emir.
2057	19 Ekim 1915	Başkomutanlıkça Urfa'daki Ermeni eşkiyalarının çıkardıkları isyan ile ilgili olarak elçilere gönderilen rapor.
2058	24 Ekim 1915	4 ncü Ordu Komutanlığı'nın; Urfa'daki çarpışmalardan beri ele geçirilen Ermenilerle ilgili olarak Başkomutanlığa raporu.
2059	31 Ocak 1918	1 nci Kafkas Kolordusu Komutanlığı'nın; Erzincan ve yöresindeki Ermeni mezalimini 3 ncü Ordu Komutanlığı'na bildiren raporu.
2060	2 Şubat 1918	1 nci Kafkas Kolordusu Komutanlığı'nın; Ermenilerin Erzurum dolaylarında yaptıkları mezalim ve özellikle Hınıs Köyü'nde yaptıkları soykırımı 3 ncü Ordu Komutanlığı'na bildiren raporu.
2061	12 Şubat 1918	3 ncü Ordu Komutanlığı'nın; Ermenilerin Erzincan, Bayburt, Gümüşhane ve dolaylarında işledikleri cinayetleri ordu komutanlıklarına duyuran yazısı.
2062	16 Şubat 1918	3 ncü Ordu Komutanı Vehip Mehmet Paşa'nın; Ermenilerce Erzincan ve köylerinde yapılan vahşetleri Başkomutanlığa bildiren yazısı.

NO :	BELGENİN TARİHİ	Ö Z E T İ
2063	26 Şubat 1918	3 ncü Ordu Komutanlığı'nın; Ermenilerin Mamahatun (Tercan)'u terk ederken öldürdükleri Müslümanlarla ilgili Başkomutanlığa raporu.
2064	27 Şubat 1918	3 ncü Ordu Komutanlığı'nın; Ermenilerin Madenhanları yöresi ile Aşkale'de işledikleri cinayetleri Başkomutanlığa bildiren raporu.
2065	10 Mart 1918	1 nci Kafkas Kolordusu Komutanı Kâzım Karabekir'in; Ermenilerin Alaca'daki vahşetini 3 ncü Ordu Komutanlığı'na bildiren raporu.
2066	12 Mart 1918	3 ncü Ordu K. lığı'nın; Ermeniler tarafından Gümgüm (Varto)'de öldürülen müslümanlarla ilgili olarak Başkomutanlığa verilen raporu.
2067	14 Mart 1918	3 ncü Ordu Komutanlığı'nın; Ermeniler tarafından Erzurum, Hasankale ve köylerinde işlenen cinayetleri Başkomutanlığa bildiren raporu.
2068	19 Mart 1918	3 ncü Ordu Komutanlığı'nın; General Odeşilitze komutasındaki Rus birliklerinin Erzurum'u terk etmesinden sonra Ermenilerin Erzurum'da giriştikleri soykırım ve sadece merkezde gömülen 2.127 Müslüman cesedi ile ilgili olarak Başkomutanlığa raporu.
2069	22 Mart 1918	3 ncü Ordu Komutanlığı'nın; Ermeniler tarafından Hınıs, Köprüköy ve Hasankale bölgesinde yapılan soykırımı Başkomutanlığa bildiren raporu.
2070	27 Haziran 1918	Ermeni Kolordusu Komutanı General Nazariyekof'un telgrafına, 1 nci Kafkas Kolordusu Komutanı Kâzım Karabekir tarafından verilen yanıt.
2071	19 Temmuz 1918	3 ncü Ordu Komutanlığı'nın; Ermenilerin Gence'de yaralı Türk askerlerine yaptıkları mezalimi resimleriyle Başkomutanlığa bildiren yazısı.
2072	12 Ocak 1918	Başkomutanlığın; Ateşkesten sonra tahliye edilen bölgelerde Müslümanların Ermeni mezalimine

NO :	BELGENİN TARİHİ	Ö Z E T İ
		maruz kaldıkları, yeni bazı bölgelere tahliye edilmesi konusundaki İtilaf Devletleri'nin isteğine uyulduğu takdirde vahim olayların meydana gelebileceğini, dolayısıyla Dışişleri Bakanlığı'ndan bunun önlenmesi için girişimler yapılması gerektiğine dair yazısı.
2073	10 Temmuz 1919	15 nci Kolordu Komutanı'nın; Ermenilerin Karakurt ve dolaylarında müslümanları öldürmeye başladıklarını, konunun incelenmesi için İngiliz Yarbayı Ravlinson'a yazısı.
2074	18 Temmuz 1919	15 nci Kolordu Komutanı'nın; Kafkasya'dan gelen göçmenlerin Ermeniler tarafından soyguna uğradıklarını İngiliz Yarbayı Ravlinson'a bildiren yazısı.
2075	28 Ekim 1919	Kâzım Karabekir Paşa'nın; Ermenilerin Kafkasya içlerinde müslüman halka olmadık vahşet ve barbarlığa giriştiklerine dair haberler alındığını ve asayişin yetersizliğini Milli Savunma Bakanlığı'na bildiren raporu.
2076	29 Aralık 1919	3 ncü Kolordu Komutanlığı'nın; Ermenilerin Haçin ve dolaylarında yaptıkları mezalim ve vahşeti Milli Savunma Bakanlığı'na bildiren yazısı.
2077	16 Şubat 1920	3 ncü Kolordu Komutanlığı'nın; Maraş'ta bazı ileri gelen Hıristiyan ve Ermeniler tarafından çekilen telgraftan anlaşıldığına göre Fransızların Ermenileri Türklere karşı silahlandırdıkları ayrıca Müslümanlara yapılan işkence ve mezalimin Amasya'da bir mitingle protesto edildiğini Milli Savunma Bakanlığı'na bildiren raporu.
2078	7 Mart 1920	3 ncü Kolordu Komutanlığı'nın; Haçin Jandarma Bölük Komutanı Kirkor Efendi'nin halktan silah topladığı, çetelerini Jandarma kılığına sokarak halka işkenceler yaptığına dair Milli Savunma Bakanlığı'na raporu.

NO :	BELGENİN TARİHİ	Ö Z E T İ
2079	10 Mart 1920	3 ncü Kolordu Komutanlığı'nın; Ermenilerin Haçin ve Zeytun'daki faaliyetleri ve Türklerle olan ilişkilerini 1 nci Kolordu Komutanlığı'na bildiren yazısı.
2080	11 Mart 1920	15 nci Kolordu Komutanlığı'nın; Ermeni kuvvetlerince Çıldır ve Zarşat yörelerinde girişilen saldırılar ve yapılan zulümler hakkında 1 nci Kolordu Komutanlığı'na raporu.

BELGELER

Belge No : 2048

		ارکان حربیه عمومیه دائره سی		
		-(٤)-		
		داخلیه نظارتنه تذکره		

28.4.14

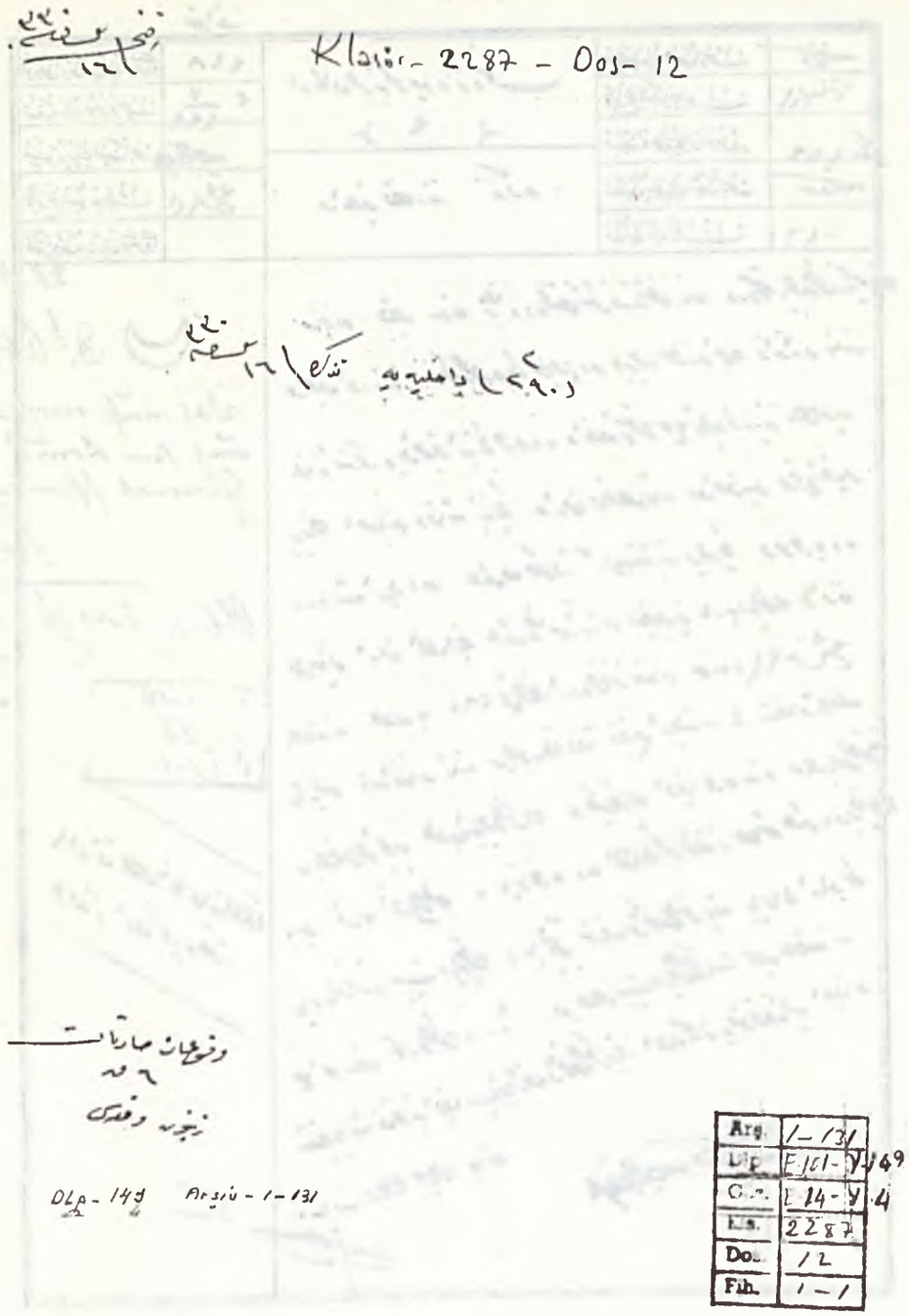

Telgraf

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi (3)
Evrak Odasının Numarası : 448
Şubenin Numarası : 3/439 M

Dahiliye Nezareti'ne Tezkere

Zeytun Kasabası'nda bir hanede muhtefi (saklanmış) sekiz kadar şakinin derdesti (eşkiyanın ele geçirilmesi) için hükümet-i mahalliyenin (yerel yönetimin) müracaatı üzerine mezkûr mahaldeki (anılan yerdeki) taburdan verilen müfreze ile jandarmanın hane-i mezkûreyi abluka ettiği sırada dahilden istimal-ı silah edilmesi (silah kullanılması) üzerine ahaliden birine isabetle vefat ettiği ve Ermeni murahhasasının (piskoposunun) müdahalesiyle merkûm (adı geçen) şakiler derdest edilmeden askerin hükümete avdet ettirildiği ve bu sırada toplanan Ermeni ahalinin askere taş atarak bazılarım yaraladıkları vesaire hakkında Halep'ten (6) ncı Kolordu Kumandanlığı'ndan mevrut (gelen) 9 Nisan 330 (22 Nisan 1914) tarihli telgrafnâmenin bir sureti leffen (ilişik olarak) takdim edilmiştir : Şakavete müteallik (Eşkiyalığa dair) bir husus için talep edilen askerin vazifesini ifa sırasında bazı müdahalat (araya girmeler) ile geri aldırıldığı ve bilahare de ahali-i mahalliye (yerel Ermeni halk) tarafından taşla askerden birkaçının yaralanmasına sebebiyet verildiği ve binnetice (sonuçta) şeref ve namus-ı askerinin payimal edildiği (ayaklar altına alındığı) maalesef görülmektedir! Bu hale sebebiyet veren hükümet-i mahalliye hakkında takibat-ı kanuniye ifasiyle beraber şeref ve namus-ı askerinin iadesi neye mütevakkıf (bağlı) ise ifa ve inbasına (yerine getirilip haber verilmesine) müsaade buyurulması babında (yolunda).

Bizzat Nazır Paşa hazretleri tarafından imza buyurulacaktır.

İmza (Okunamadı)

Refti (Gidişi) 16 Nisan 330 (29 Nisan 1914)
M (290) Dahiliyeye tezkere 16 Nisan 330 (29 Nisan 1914)

Vukuat-ı hadisat
6 K (Kolordu)
Zeytun Vakası

Belge No : 2048

Arşiv No : 1–131

Dolap No : 149

Göz No : 4

Klasör No : 2287

Dosya No : 12

Fihrist N : 1–1

Belge No : 2049

TELEGRAMME تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف اداره‌سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

Retransmission ou Expédition — تکرار کشیده ویا سوق				RECEPTION — اخذ			
No d'expédit. — سوق نومروسی	Transmis à — کشیده اولنان مرکز	Date — تاریخ	Signature de l'employé — مأمور امضاسی	Signature de l'employé — مأمور امضاسی	Date — تاریخ	Reçu de — واسطه مرکزی	N° d'ordre — نومروسی
		H. 7 M.			H. M.		

De — Pour — مودی — عرضی — ادرنه

N° — Mots — Date — H. 9 M. — تاریخ — ۱۴۲ — ۲۸ — ۹

Voie — Indic. Eventuelles — اشارت محتمله — طریق

معارفده حریت شبیه‌سی

زیونه استقبالی موقعدهك اهمیت وعادتمك تسامحه کوره، رك غیب بلاکوك دیه‌سی ریجیده ایتمك قبوتله اوتوزنجی دولتلرك عوائق خارجیه‌سنه هراسه اشتهار ترتیب عصیانه ۲۱۱ سنه‌سی ادرنه عاکوتی اخراجه تشویق قوتی مظالم شدیده ترك ایتدکدن دیجه معصومه‌ی تم طول برابرنده دولایی باشدینه سوحه‌ادلسانه تهدید بسمه‌لو رك تابعی شوك طوبتوه دوریاقده برعهوه اوغرادیغی مقاومتی ایتوسه دیه‌سنه دیرده‌غنده بیقامه لولدری باغیوبه تابع دوکه دسفر برلك دیلوبه اجابت زیونه شبهه‌سی قوشاه التمه‌لرك ایکوزالم لرامزی اجیفه عقب دخیاده ایدیه جقلرك بیلکیاه ایله دردستده عاکوتی موجب تقدیر اولوب جانبدن عمومی دیلو امیدده ایکه بعضه کیمسه‌لرك عمانیه لولرك بیه عضو غالب مظاهر تلری جوی اسلام وعرشباه اتصالی مطیعانه قلبلری جری یا ایتمیه‌جقلری ایدیزی لفوتلر یاد ایدیزمسه‌لك دقتلرینه شو عالك سفر برلك تجماتنده موثر تاثر حاصل ایده‌جکی دیه‌سنه علی جدکوره متقدم شویله که قوریسی جوارنی مجبیاه مشهد ایدیلوبه ثانیاً اهالی اهمدن قصور قای قوردیاشد. زیونبدرك بوکاده عضوی کیفی مجیح ایسه بزلوده سوریستد ریلسی و باهجه محیل کوکلسی موجمه‌سی

ادرنه اهالیسی نامنه

طاهرادی محمود — احمد

Belge No : 2049

TELEGRAMME تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف اداره‌سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

Retransmission ou Expédition				RECEPTION			
N° d'expédit.	transmis à	Date	Signature de l'employé	Signature de l'employé	Date	Reçu de	N° d'ordre
		H. M.			H. M.		

De ..... Pour ..... موردی ..... عرضی

N° ..... Mots ..... Date ..... H. M. ..... تاریخ ..... کلمات ..... نمره

Voie ..... Indic. Eventuelles ..... اشارت محتمله ..... طریق

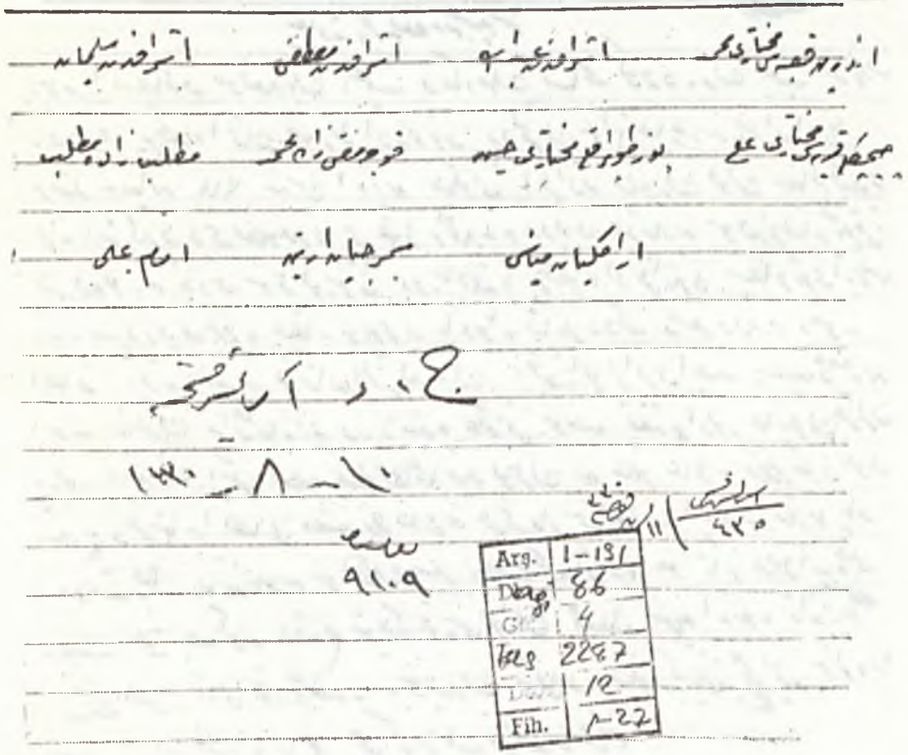

Belge No : 2049

TELGRAFNÂME

Devlet-i Âliye-i Osmaniye Telgraf İdaresi

Tarih	:	10 Teşrinievvel 330 (23 Ekim 1914)
Saat	:	7 Sabah
Mahreci	:	Andirin
Numro	:	143
Kelimat	:	230
Tarih	:	9 (22) Minh (De)
Saat	:	9 Sabah gayriresmi
Mühür	:	(Okunamadı)

Dersaadet (İstanbul)'te Harbiye Nezaret-i Celilesine

Zeytun eşkiyaları mevkilerinin ehemmiyet ve Hükümetin tesamühüne (hoşgörüsüne) güvenerek haysiyet-i milliye ve şeref-i diniyemizi rencide etmek suretiyle öteden beri devletimizin gavail-i hariciyesinden (dış sıkıntılarından) her an ittihaz-ı fırsatla (fırsat kollayarak) isyan, 311 (895) senesinde Andirin Hükümeti'ni ihrakla (yakmakla) tasavvurun fevkinde mezalim-i feciaya (akıl almaz korkunç zülümlere) cüret ettikleri ve nice masumları yetim, dul bırakmalarından dolayı tediplerine sevk olunan (cezalandırılıp yola getirilmeleri için görevlendirilen) yirmi beş taburla tedibi şöyle dursun devr-i sabıkta (geçmişte) bir afva uğramaları şakavetlerini (eylemlerini) artırmış; dört seneden beri dağlara çıkan, yollarımızı bağlayan, kanlar döken ve seferberlik davetine icabetle (uyarak) Zeytun Şubesi'ne koşan altmış neferimizin iki yüz elli liramızı açıktan gasp ve hakaret eden çetelerin tedabir-i hâkimane ile derdestinde (uygun önlemler ile yakalanmasında) Hükümetimiz mucib-i takdir olur (konuyu takdir eder), canilerin cezaları verilir ümidinde iken bazı kimselerin sahabetiyle (kayırmalarıyla) bunların yine afv-ı âliye mazhariyetleri (af edilmeleri) haberi İslam ve Hıristiyan ahali-i mutiasının (sadık halkın) kalplerini cerihedar etmiş (yaralamış), tesahüp edenleri (koruyanları) nefretle yadettirmiştir. Calib-i dikkat olan şu halin seferberlik tecemmuatına (toplanmasına) da su-i tesir (kötü etki) hasıl edeceği bedihidir (açıktır). Hatta çend (birkaç) gün mukaddem (evvel) şöyle ki; karyesi (köyü) civarında feciane şehit edilen jandarma Ahmet'in henüz kanı kurumamıştır. Zeytunluların bu kerre de afvı keyfiyeti sahih (doğru) ise bizlere de serbestiyet verilmesi veya hicret mahalli (göç bölgesi) gösterilmesi müsterhamdır (arz edilir) ferman.

Belge No : 2049

Ulemadan Ahmet, Ulemadan Mahmut, Andirin ahalisi namına Müderrisinden Ahmet, Andirin Kazası Muhtarı Mehmet, Eşraftan Abdullah, Eşraftan Mustafa, Eşraftan Süleyman, Çiçekli Karyesi Muhtarı Ali, Boztopraklı Muhtarı Hüseyin, Koca Müftüzade Mehmet, Muttalipzade Muttalip, Arakliyan Miyanes, Semerciyan Artin, İmam Ali.

Asayiş Kısmına : 435

11 Teşrinievvel 330 (24 Ekim 1914)

Arşiv No	:	1–131
Dolap No	:	149
Göz No	:	4
Klasör No	:	2287
Dosya No	:	12
Fihrist No	:	1–26, 1–27

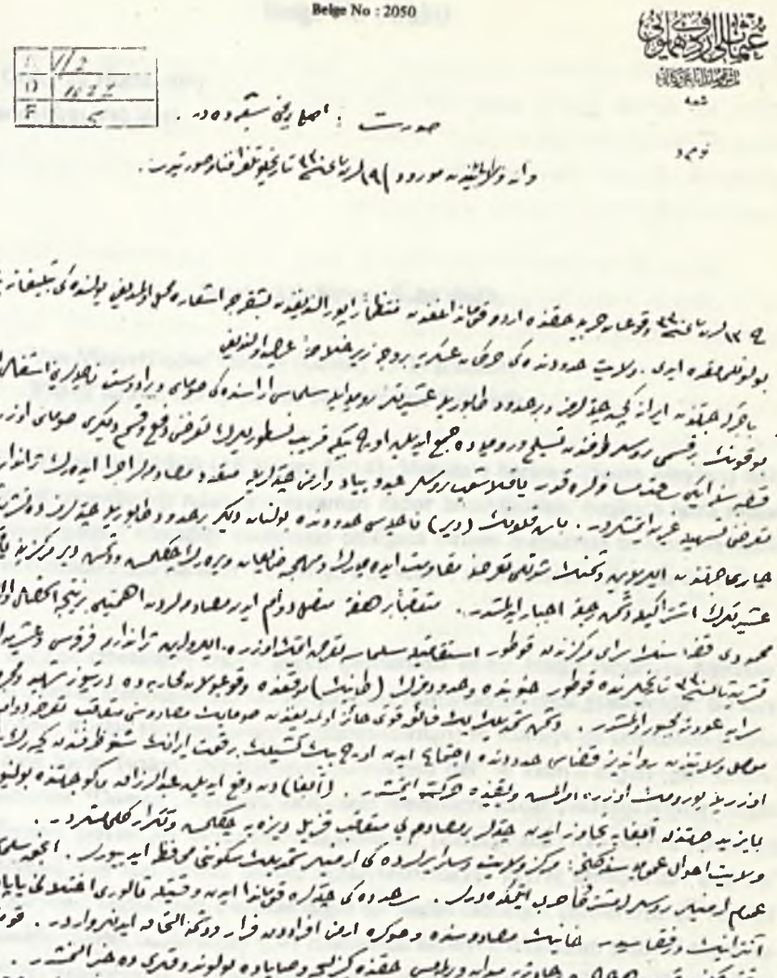

Belge No : 2050

Osmanlı Ordu-yu Hümayunu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube
Numro

Suret : Aslı Birinci Şube'dedir.

Van Vilayeti'nden Mevrut (Gelen) 19 Teşrinisani
330 (2 Aralık 1914) Tarihli Telgrafnâme Suretidir

C. 13 Teşrinisani 1330 (26 Kasım 1914). Vukuat-ı harbiye (Savaş olayları) hakkında Ordu Kumandanlığı'ndan muntazaman rapor alındığından, başkaca işara mahal (bilgi vermeye gerek) olmadığı yolundaki tebligata binaen maruzatta bulunulmamakta idi. Vilayet hududundaki harekât-ı askeriye ber-vech-i zir hülasaten (aşağıda özetle) arz olunduğu.

1– Bacirge cihetinden İran'a geçen çetelerimiz ve bir hudut taburiyle Aşiretler, Rumiye ile Selmas arasındaki Sumas ve Biradost Nahiyelerini işgal etmişlerdir. Bu kuvvetin bir kısmı, Ruslar tarafından teslih (silahlandırılan) ve Rumiye'de cemedilen (toplatılan) üç bine karip (yakın) Nasturilerin taarruzunu def' ve kısm-ı diğeri (geri kalanı) Sumas üzerinden "Doman" Kasabası'na iki saat mesafelere kadar yaklaşıp Ruslar, Abdübiyat ve Ermeni çeteleriyle müteaddit müsademeler (çarpışmalar) icra ederek Jandarma Fırkası (Tümeni)'nın taarruzunu teshile (kolaylaştırmaya) gayret etmişlerdir. Başkale' nin "Dir" Nahiyesi hududunda bulunan diğer bir hudut taburiyle çetelerimiz de Teşrinisani iptidasında (Aralık başlarında) Çari cihetinden ilerleyen düşmanın şiddetli taarruzuna mukavemet edemeyerek ve mühimce zayiat vererek çekilmiş ve düşman Dir merkezine yaklaşmış iken aşiretlerin iştirakiyle düşman ricata icbar edilmişti. Müteakiben (Ardından) bir hafta muttasıl (aralıksız) devam eden müsademelerden ehemmiyetli bir netice istihsal olunamamış (elde edilememiş).

2– Mahmudi Kazası'nın Saray merkezinden Kotur istikametiyle Selmas'a taarruz etmek üzere ilerleyen Jandarma Fırkası ve Aşiret Livası (Tugayı) 4 ve 6 Teşrinisani 330 (17 ve 19 Kasım 1914) tarihlerinde Kotur cenubunda (güneyinde) ve hududumuzun "Tanik" mevkiinde vukubulan muharebede dört yüz şehit ve mecruh (yaralı) vererek Saray'a avdete (dönmeye) mecbur olmuştur. Düşman şimdilik pek faik (üstün) bir kuvveti haiz olmadığından Somayık müsademesini müteakip taarruza devam edememiştir.

Belge No : 2050

Musul Vilayeti'nden Revandiz Kazası hududunda içtima eden (toplanan) üç bin kişilik bir kuvvet İran'ın Şenu tarafından geçerek Selmas üzerine yürümek üzere emir almış ve yakında hareket etmiştir. "Abga" dan defedilen Abdürrezzak, Makû cihetinde bulunuyor. Bayezit cihetinden Abga'ya tecavüz eden çeteler bir müsademeyi müteakip Kızıldere'ye çekilmiş ve tekrar gelmemişlerdir.

Vilayet ahval-i umumiyesine (Şehrin genel durumuna) gelince : Merkez vilayet ve sair yerlerdeki Ermeniler şimdilik sükûneti muhafaza ediyorlar. Ancak Selmas havalisindeki umum Ermeniler Ruslarla müştereken (birlikte) harp etmektedirler. Serhattaki (Sınırdaki) çetelere kumanda eden, vaktiyle Talori İhtilali'ni yapan meşhur Antranik ve rüfekasıdır (arkadaşlarıdır). Hanik müsademesinde ve sonra Ermeni efrattan (erlerden) firar ve düşmana iltihak edenler vardır. Komite rüesasının (reislerinin) vakti gelinceye kadar herhalde bir hadiseye meydan verilmemesi hakkında gizlice vesayada (nasihatta) bulundukları haber alınmıştır.

Dir Murahhas Vekili'nin Cari (Çari)'deki Rus kumandanı ile muhabere ettiği ahiren Abdubilerden ayrılıp bize dehalet eden (katılan) Aşiret Rüesasından Ömer Han tarafından haber verilmiş idi. Mürahhas vekilini nezaret altına aldırdım. Hakkâri Mutasarrıflığı'nca evrakı tetkik olunduysa da birşey bulunamadı. Mamafih tahkikata devam olunmaktadır. Çölemerik Gevar havalisindeki Nasturilerde henüz bir uygunsuzluk görülmediği arz olunur.

Şube : 3571 — 24 Teşrinisani 1330 (7 Aralık 1914)

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 113
Göz No : 3
Klasör No : 520
Dosya No : 2024
Fihrist No : 5

وان ولاية

محمودی قائمقامنده ، مالکی تاریخ و بیوک نومرولو تحریراتی موجبنجه

1/2	
10	10 ع
F	12-5

[illegible]

Belge No : 2051

Van Vilayeti
Merkez Sancağı

Mahmudi Kaymakamlığı'nın 2 Mart 331 (15 Mart 1915)
Tarih ve Yedi Numrolu Tahriratı (Yazısı) Suretidir

28 Şubat 330 (13 Mart 1915)
1 Mart 331 (14 Mart 1915) tarihli şifreli telgrafnâme-i samileri ariza-i cevabiyesidir.

Komitelerin bilhassa Saray ve havalisinin tarih-i ahir hayatını (son zaman yaşantısını) kanlarla boğan faaliyet-i melûnesi (iğrenç eylemleri) seferberliğin bidayet-i ilanından (ilanının başlangıcından) başlanmıştı. Ermenilerin bu civardaki insan kasaplıkları ise hükümetin kazayı tahliyesinden bir saat sonra; ve Rus istila kuvvetinin kasaba merkezine vüsullerinden (varışlarından) iki gün evvel başlamıştı. Bu iki gün zarfında vukua gelen macera-yı elim, masum İslam ırkının nasib-i siyah-ı bedbahtisini (karabahtını) fazlasıyla ikmal etmiştir (tamamlamıştır). Yevm-i mesud-ı istirdat ferdasında payansız bir eza-yı vicdan ile meşhut olan vekayie (Mutlu kurtuluş günü sonrasında sınırsız bir vicdan azabı ile gözlenen olaylara) ait tanzim edilen defter evvelce tanzim kılınmış idi.

İkinci liste : Zamanla ittisa eden (çoğalan) malumatın bir züpdesi (özeti) ve ruh-u mübarek-i İslamiyete vuku bulan (islamın özüne yönelik) hakaretin en hakiki levhasıdır. Muhtemeldir ki teakub-ü ezman (zamanla) bu listeye daha birçok sahaif-i meşum (uğursuz sayfalar) ilave edecektir. Her safhası bir melâl-i amik (derin üzüntü) ile kaydedilen bu defterin kadınlara reva görüldüğünü musavver (düşünülmüş) olan faslı, ruh-u insaniyeti lerzedar-ı haşyet (korku ile titretecek) ve nefret kılacak bir levh-i denaettir (alçaklık belgesidir). Hele her teklifin reddinde aza-yı vucudiyesinden birini kaybeden bir babaya kendi eliyle evladını boğazlatmak derecesinde yapılan şenaatin saha-i vicdaniyatta halk ettiği (vicdanlarda doğurduğu) tesiri ifade için müeddasına (anlamına) müracaat edilecek bir kelime yoktur.

Ermeniler bu hareketleriyle İslama değil; İslamiyete taarruz etmiş ve başlarında mevsim zaruretiyle beyaz sarık taşıyan birçok kimseleri libasının kisve-i Muhammediye nisbetinden (elbisesinin İslami kıyafete benzerliği ölçüsünden) dolayı akla gelmez azaplarla katl eylemişlerdir.

Kaza merkezinden başlayarak kuradaki mesacidi (köylerdeki mescitleri) ahıra tahvil eylemeleri (döndürmeleri), bütün talebe-i ilmi, cebr ile Nasraniyete (bütün tahsildeki öğrencileri zorla Hıristiyanlığa) sevk eylemeleri ve Kaza Müderrisi Molla Yusuf Efendi'nin biraderi Molla Mehmet Efendi'yi haiz olduğu sanat-ı ilmiyeye bin türlü hakaret-i

Belge No : 2051

müstehceneden maada (iğrenç hakaretlerden başka) buralardan tard edildikleri (atıldıkları) gün beraberlerince götürmeleri hep bu ihanet cümlesindendir. Ermenilerin din ve ehl-i İslama vukubulan taarruzat-ı adiyesi (alçak saldırıları), neşri mutasavver olan (yayınlanması düşünülen) kırmızı kitaba yegâne mevzu teşkil edecek derecede bi-haddir (sınırsızdır.) Bununla beraber tamamen zapt ve kaydı müyesser (mümkün) olamayan sahife-i sergüzeşt-i müellimeden (acıklı serüven sayfalarından) alınan şu parçalar, tesir-i zatiden tecerrüde (kişisel etkiden ayrılmaya) gayret etmiş bir vicdanın hasıla-yı şuhut ve rüyetidir (izlenim ve görüşünün ürünüdür). Mahiyet-i hadisata (Olayların içeriğine) bir kelime bile ilave edilmediğinin arz ve teminiyle ikinci liste kopyasının leffen (ekli olarak) takdimine mücaseret kılındı (cesaret edildi). Olbapta (Bu yolda)

Arşiv No	:	1–2
Dolap No	:	113
Göz No	:	3
Klasör No	:	520
Dosya No	:	2024
Fihrist No	:	12–5

Belge No : 2052

A | 4-3671
D |
F | 1-72

A 4-7671
D :
F : 2-33

برحله قاچش فصله نیمت ایراد وقاله دولت ایجابجه بولونمدوغی
ودولت شهره داخل اولمدقده داسلاملر سلطانی ۵ حاشه
آلمندقده صوکره استنکارنی بیان بله حکمداری بولمنده بعضه
روسانلر دقومیولرنه تلقینات شدتنه مبتلا ایدی.
حالوکه بو سفر کندیلرنه معاونت ایتمکلرندن دولت
دیپلرله برابر بولونمانه قوتمه جهاد فوق العاده منفعل ایدلمشلر
ومر دخاخمد دزی کچیکجیز معاونت ایده حکمداری خفنده فاعیانات
ایتمه مشلردر.

بو حقایقی اوته دنبری استخدام ایتدیکم جاسوسلردن دایرلر.
عشیرت عالمنده دوس ضابطلرله برابر بولونماندن آکلادم.
امین دقوقاملک محمود برکل الحقی نظر دقته آلرق صوصلدی.
مطلوب زمزی تهدید ایدلدی بو عنصرله صوکره قدر اوغراشمه وامیلا
مساعد اولدیغی زمانده منظم قوتلری شمالی ایتملک اوزره
عشائردن طلب معاونت ایتدم. وجهاد انتظاری مواقع مناسبده
اجرای عملیاتی بیلدیردم. فاظم کلدت ایتدیکم برجابوب ورطوبله
دولت مالکات مرکز ولایته حرکت ایتدیردم. زمانه قدر اولدیغی جهتله
اولیاولی منظم برقوتله مرکز وکرملی تلزیم کلدکنه برجابوب
ایتدم. بدکا مساعده بولدیغی فقط طرف خفنده
برشی دنلمکی ایچوله فاظم پاشا تردد بولمزدی.

معلوم دکلدر که فرقه ایله برابر بری محاربه ده سقطلا نشمه،
دست قاری جبل طوی واردر. نوری دشمنه سویق آتشی بولیدن
نا شبنده حاجی به استمای ایده مدک. ۱۰ خطلک دعیانارده
طویک تأثیری معلومدر. فرقه ده بعضا طوپرده پرینک
صه بوله برابر بولندیرلمسنی مساعده بیورلمسنی رجا ایدرم. قوت مفرزنی
هنوز راندیزده حرکت ایده مدیکی بوکونه خلیل بکه جواباً جز آکلم.
حال و وضعیت مناسبنه تزیع حرکتی لزومی بازدم اقع.

A
D
F

طوپ دیرلوب

نمونه

Belge No : 2052

Numro Tel

4210

Hakkâri'de Van Valisi Cevdet Bey'den Gelen
12.1.31 (25 Mart 1915) Tarihli Şifre Hallidir

Rusların Abağa ve Saray üzerinden Van'ı işgal için vuku bulacak taarruzlarını teshil etmek (kolaylaştırmak) üzere Ermenilerin umumi bir ihtilal hazırlığında bulundukları ve bunun için yolların açılmasına intizar ettikleri (bekledikleri) malûm idi. Ancak o vakte kadar kuvve-i kâfiye (yeterli kuvvetler) yetişerek ümit ve intizarımız veçhile bu cihetteki vaziyet tamamen ıslah edilmiş olacağını düşünerek, arasıra yaptıkları taşkınlıkların da münferit (tek) bir hadise şeklinde def ve izalesine hasr-ı nazar olunmakta (giderilmesine çalışılmakta) idi. Ahiren (Sonradan) Van'a civar İrelmirin Karyesi'nde iğtinam-ı tadat (mal sayımında) memur ve jandarmalarına vuku bulan taarruz mütecasirleri (yeltenenleri) hakkında şiddetlice davranılmaksızın münfail (gücenmiş) olan o civar köylüleri toplanarak yakınlarındaki İslam köylerine tecavüze başladılar ve mürettep olan (tertiplenen) isyan zamanını beklemeyerek, maksat ve harekâtlarını izhar ettiler (gösterdiler). Ahali-i İslamiyenin müdafaa ve Van'dan sevk olunan müfrezelerin takibi neticesinde toplanan ihtilalciler dağıtılmış ise de bu halin merkez ve vilayet veya civarında daha büyük mikyasta tekerrür ve taammüm edeceğini karinen (tekrarlanıp genelleşeceği ip uçlarından) zannediyorum. Bahususki (Özellikle) Kotur Müfrezesi kumandanından alınan raporlardan düşmanın Kotur Deresi'ne ilerlemeye başladığı beyan olunuyor. Düşmanın bu hareketi Kotur Boğazı'nın mühim nokatını (noktalarını) işgalden ibaret olmayıp hakiki bir taarruz ise Saray'a vusulü (varışı) ile beraber her taraftan Ermenilerin isyan edeceklerine şüphe yoktur. Vakıa geçen sefer Deyir ve Saray düşman tarafından işgal olunduğu halde Van'daki Ermeniler sükûtu muhafaza etmişlerdi. Bu da Rusların mutlak Van'a dahil olacağını ve muhakkak olan bir hale karşı fazla gayret ibraz (gösterip) ve kan dökmek icapsız (gereksiz) bulunduğu ve Ruslar şehre dahil olduktan ve İslamların silahları kâmilen (tamamen) alındıktan sonra istediklerini yapabilecekleri yolunda bazı rüesanın (başkanlarının) vuku bulan telkinatından münbais (doğmuş) idi. Halbuki bu sefer kendilerine muavenet (yardım) etmediklerinden Ruslar ve Ruslarla beraber bulunan komiteciler fevkalade münfail olmuşlar (kızmışlar, gücenmişler) ve bir daha hududu geçer geçmez muavenet edecekleri hakkında teminat istemişlerdir.

Bu hakayıki (gerçekleri) öteden beri istihdam ettiğim (çalıştırdığım) casuslardan ve İran'da işret (içki) aleminde Rus zabitleriyle beraber bulunanlardan anladım. Ermeni vukuatının umumi bir şekil alacağını nazar-ı dikkate alarak her vesilede mevcudiyetimizi tehdit eden bu unsurla sonuna kadar uğraşmak ve imkânın müsait olduğu derecede

muntazam kuvvetlerimizi işgal etmemek üzere aşairden taleb-i muavenet ettim (aşiretlerden yardım istedim). Ve hale intizaren mevaki-i münasebede içtima eylemelerini (duruma bakarak uygun bölgelerde toplanmalarını) bildirdim. Kâzım Bey'den istediğim bir tabur ve bir topla ve beraber bizzat merkez-i vilayete hareket ediyorum. Zaman müsait olduğu halde evvelbeevvel (ilk önce) muntazam bir kuvvetle merkeze girmek lazım geldiğinden bu taburu istedim. Buna müsaade buyrulduğu fakat top hakkında bir şey denilmediği için Kâzım Bey müteredddit (kararsız) göründü. Malûm-ı devletleridir ki fırka (tümen) ile beraber biri muharebede sakatlanmış dört adi cebel (dağ) topu vardır. Bunları düşmanın seri ateşli topları karşısında hemen hemen istimal edemedik (kullanamadık). İhtilal ve isyanlarda topun tesiri malûmdur. Fırkada bulunan toplardan birinin taburla beraber bulundurulmasına müsaade buyurulmasını rica ederim. Kuvve-i seferiyenin henüz Revandiz'den hareket edemediğini bugün Halil Bey'den cevaben haber aldım. Hal ve vaziyet münasebetiyle tesri-i hareketi (hareketi çabuklaştırmak) lüzumunu yazdım. Efendim.

Top verilsin / 13 (26) Minh (De)

1. Şube/ 13 (26) Minh (De)
İkinci Kısma /13 (26) Minh (De)

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 160
Göz No : 5
Klasör No : 2818
Dosya No : 59
Fihrist No : 1–32, 1–33

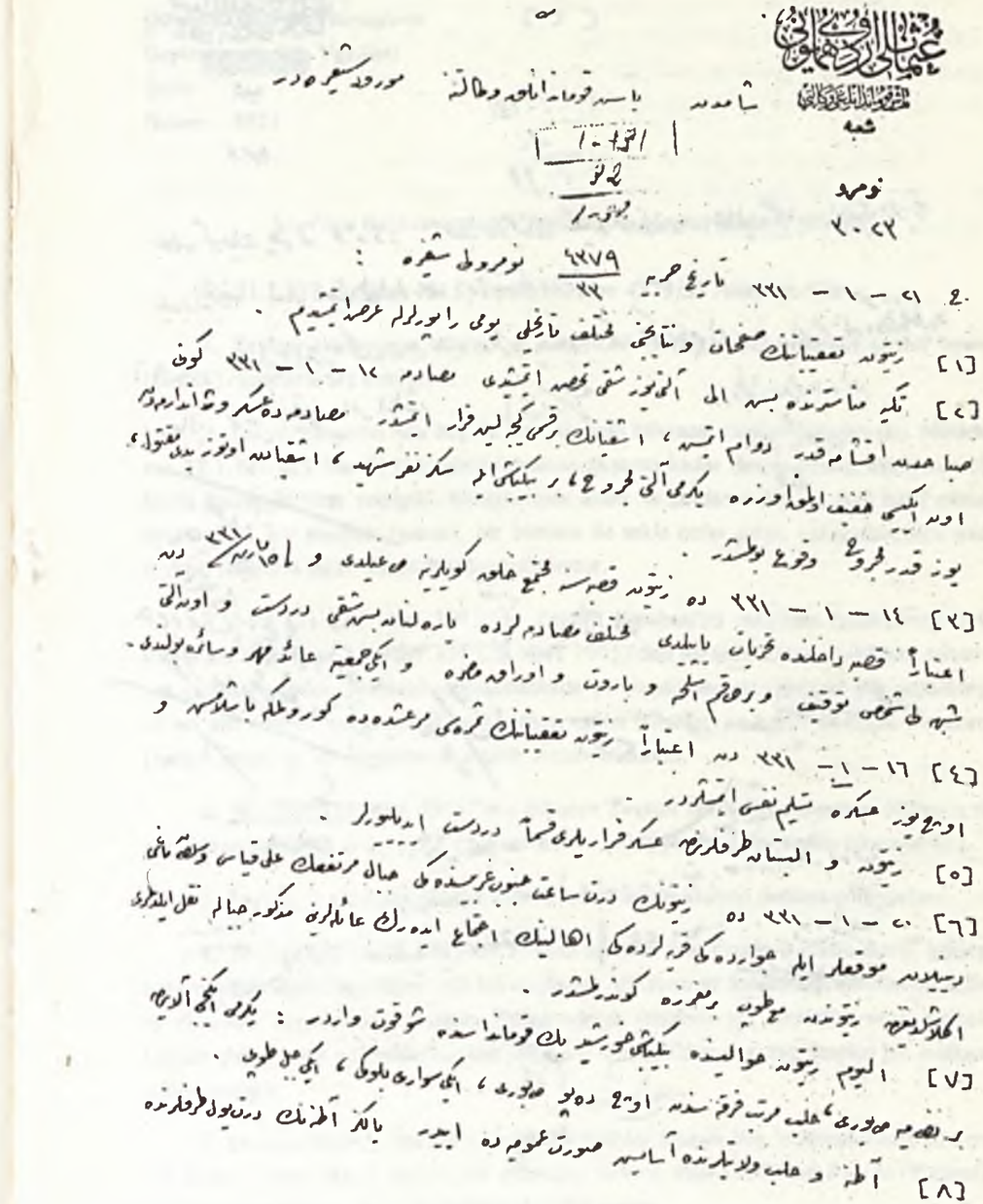

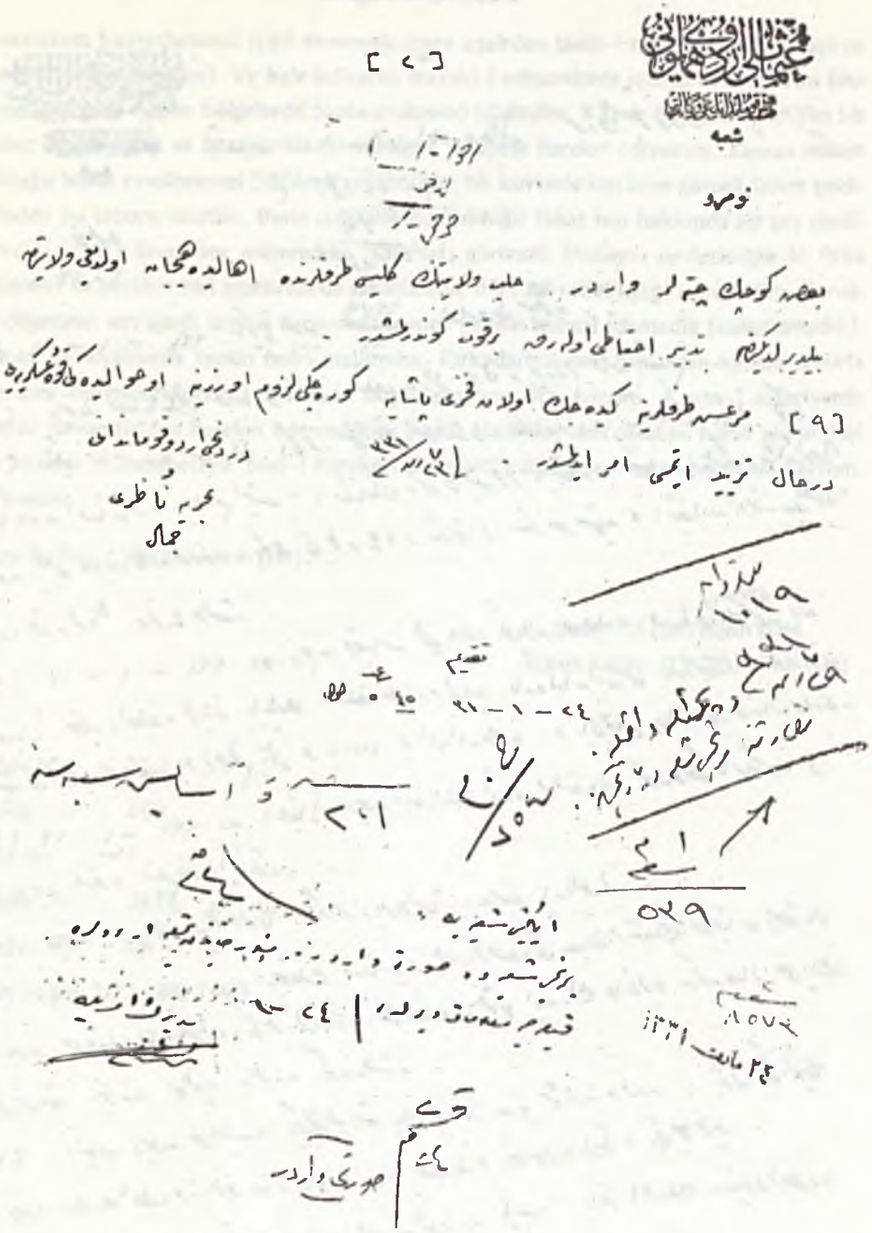

Osmanlı Ordu-yu Hümayunu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube
Numro : 3023

Şam'dan Başkumandanlık Vekâletine Mevrut (Gelen) Şifredir

C. 21.1.331 (3 Nisan 1915) Tarih, Harbiye 4379/33 Numrolu Şifre :

1. Zeytun takibatının safahat ve netayicini (sonuçlarını) muhtelif tarihli yevmi (günlük) raporlarla arz etmiştim.

2. Tekye Manastırı'nda beş ile altı yüz şaki tahassun etmişti (sığınmıştı). Müsademe 12.1.331 (25 Mart 1915) günü sabahtan akşama kadar devam etmiş, eşkiyanın bir kısmı geceleyin firar etmiştir. Müsademede asker ve jandarmadan on ikisi hafif olmak üzere yirmi altı mecruh (yaralı), bir binbaşı ile sekiz nefer şehit, eşkiyadan otuz yedi maktul (ölü) yüz kadar mecruh vuku bulmuştur.

3. 14.1.331 (27 Mart 1915)'de Zeytun Kasabası'na müçtemi (toplanmış) halk köylerine dağıldı ve 15 Mart 331 (28 Mart 1915)'den itibaren kasaba dahilinde taharriyat (arama) yapıldı. Muhtelif müsademelerde yaralanan beş şaki derdest (ele geçirilmiş) ve on altı şüpheli şahıs tevkif ve birtakım esliha (silahlar) ve barut ve evrak-ı muzırra (zararlı evrak) ve iki cemiyete ait mühür vesaire bulundu.

4. 16.1.331 (29 Mart 1915)'den itibaren Zeytun takibatının semeresi Maraş'ta da görülmeye başlamış ve üç yüz,(*) askere teslim-i nefs etmişlerdir (teslim olmuşlardır).

5. Zeytun ve Elbistan taraflarından asker firarileri kısmen derdest ediliyorlar.

6. 20.1.331 (2 Nisan 1915)'de Zeytun'un dört saat cenub-u garbisindeki (güneybatısındaki) cibal-i mürtefiin (yüksek dağların) Alikayası ve Sultandağı denilen mevkiler ile civardaki karyelerdeki ahalinin içtima ederek (toplanarak) ailelerini mezkûr cibale (anılan dağa) nakl eyledikleri anlaşıldığından Zeytun'dan ma' top (topla) bir müfreze gönderilmiştir.

7. Elyevm (Halen) Zeytun havalisinde Binbaşı Hurşit Bey kumandasında şu kuvvet vardır : Yirmi İkinci Alay'ın bir nizamiye taburu, Halep Mürettep Fırkası (Tümeni)'ndan üç depo taburu, iki süvari bölüğü iki cebel topu.

(*) Üç yüz eşkiya olması gerekir.

Belge No : 2053

8. Adana ve Halep Vilayetlerinde asayiş suret-i umumiyede (genel olarak) iyidir. Yalnız Adana'nın Dörtyol taraflarında bazı küçük çeteler vardır. Halep Vilayeti'nin Kilis taraflarında ahalide heyecan olduğu vilayetten bildirildiğinden tedbir-i ihtiyati olarak (her olasılığa karşı) bir kuvvet gönderilmiştir.

9. Maraş taraflarına gidecek olan Fahri Paşa'ya göreceği lüzum üzerine o havalideki kuvve-i askeriyeyi (askeri birlikleri) derhal tezyit etmesi (artırması) emredilmiştir. 23 Mart 331 (5 Nisan 1915)

Dördüncü Ordu Kumandanı
ve
Bahriye Nazırı
Cemal

İkinci Şube'ye :
Birinci Şube'de sureti vardır. Münderecattan (İçeriğinden) bahisle Ordulara kısaca malûmat (bilgi) verildi.

24.1.31 (6 Nisan 1915)

Müdürün emriyle
İmza (Lütfü)

Arşiv No : 1–131
Dolap No : 149
Göz No : 4
Klasör No : 2287
Dosya No : 12
Fihrist No : 1–33, 1–34

Belge No : 2054

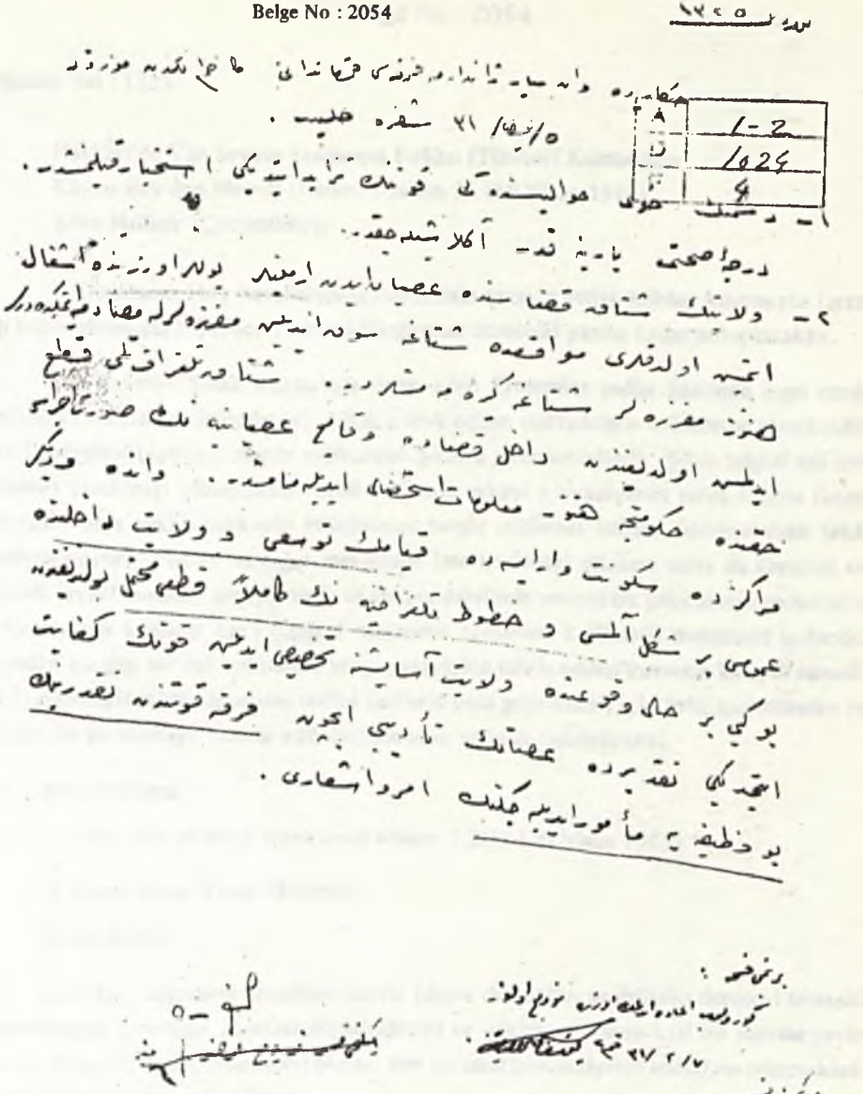

Belge No : 2054

Numro Tel : 1325

Hakkâri'de Van Seyyar Jandarma Fırkası (Tümeni) Kumandanı
Kâzım Bey'den Mevrut (Gelen) 5 Nisan 31 (18 Nisan 1915)
Şifre Hallidir (Çözümüdür).

1. Düşmanın Hoy havalisindeki kuvvetinin tezayüt ettiği istihbar kılınmıştır (arttığı haber alınmıştır). Derece-i sıhhati (Doğruluk derecesi) yarına kadar anlaşılacaktır.

2. Vilayetin Şitak Kazası'nda isyan eden Ermeniler yollar üzerinde işgal etmiş oldukları mevakide (bölgelerde), Şitak'a sevk edilen müfrezelerle müsademe etmektedirler (çarpışmaktadırlar). Henüz müfrezeler Şitak'a girememişlerdir. Şitak telgraf teli kat' edilmiş (kesilmiş) olduğundan dahil-i kazada vekayi-i isyaniyenin suret-i icrası (isyan olayının oluş şekli) hakkında Hükümetçe henüz malûmat istihsal edilememiştir (elde edilememiştir). Van'da ve diğer merakizde (merkezlerde) sükûnet varsa da kıyamın tevessüü (ayaklanmanın genişlemesi) ve vilayet dahilinde umumi bir şekil alması ve hutut-u telgrafiyenin kâmilen kat'ı (telgraf hatlarının tamamen kesilmesi) muhtemel bulunduğundan bu gibi bir hal vukuunda vilayet asayişine tahsis edilen kuvvetin kifayet etmediği (yetmediği) takdirde usatın tedibi (asilerin yola getirilmesi) için fırka kuvvetinden ne kadarının bu vazifeye memur edileceğinin emir ve işarı (bildirilmesi).

Birinci Kısma :

Görülüp iade edilmek üzere tevdi olunur 7.2.31 (20 Nisan 1915)

2. Kısım İmza (Yusuf Muhittin)

İkinci Kısma :

Hoy'daki düşmanın ahvalinin sairesi (diğer durumları ve ihtilalin derece-i tevessüü nisbetindedir (yayılma derecesi ölçüsündedir) ve yekûn miktarını kati bir surette tayin etmek şimdiden kabil (mümkün) olmaz. Her iki taraftaki vaziyetin icabatına mütevakkıftır (durumun gereğine bağlıdır).

İmza (Okunamadı)

Arşiv No : 1–2

Dolap No : 113

Göz No : 3

Klasör No : 525

Dosya No : 2050

Fihrist No : 4

Belge No : 2055

... دمی اردو قوماندانی جمله پاشا دن موجود ... تاریخلی شیفره نک محاولیدر .

باسمه قوماندان دولتلی انور پاشا حضرتلرینه

غایت محرم و ذات مخصوصدر

بیطرف حکومت و مطیع عاشق دخی اوچ اشهردن شغول اولمش باشلادیغی کوره‌جکلده در . حتی هر سنه سلف اولمق اعتبارله آلمانلرک بیله ایشتنه کلری یاکلسه خبرلر اوزرینه منهج اولدقلری بعض ذوات مکالمه و ایمالرنده عسی ایده بورم و ارمنیلرک اثنای منسوبه بونده فاشی وقوع بولمجه ... مستقبل مملکت مقدراتنی حامل ایده جکی آشکاردر . بو جریانک عدم موسعی نامنه اتخاذ ایتدیرمه برده آنی تدابیر عمده و تکلیف ایدرم :

۱ — دردنجی اردو منطقه‌سی داخلنده تیمیه اولنان ارمنیلرک مال جانه و ناموسلرینک تماماً محافظه‌سنی نامنه ایجابه طرفمزدن لازمکلنده‌ک تدابیر اتخاذ ایدلسدر . دیکر منطقه و بولنمقده‌ده مسلم لزومی قدر اهمیت ویرلرسه و تبعید اولنان ارمنیلرک محافظه‌لری وصول ایلیوبجه وقایه‌لرینی نامنه ایجابه باشقاجه طرف دولتلردن امر شدیده اعطا بیورلمسی استدعا ایدرم . آلمانلرک بالجمله فاشی سبولی اشغالنه فاشی تدابیر اجرا کارانه نظیر ایتکلری دائر کندی عبارتلرینه وقوع بولان استدعاتم مقابله کنیلری مدافعه‌سنده نشر ایتدکلری محاوره‌نک مثللو هر سنه واجبی اظهار عمومیه‌سنه فاشی حکومت عثمانیه طرفندن وشیفلی و صریح برمخابره ایله مسئولیت نزولری و بو مخابره‌یه ارمنیلرک وجوب کونلرنده مملکت فاشی ارتکاب ایتدکلری خیانتک محل و درجه و تشخیص نفی صورتنده تصریحی حکومتجه اتخاذ ایدیله‌جک تدابیر مدافعه مملکت ایجابانه‌سنه حسب حضرتجه ضروری کورلدیکنه ادنا الوقت ایدلسی مطالعه‌سنه اولدقجه تقدیم ایدرم

۷- تشرین اول ۱۳۳۱

A 1-3
D 1030
P 3

21/4/21

Belge No : 2055

Harbiye Nezareti
Tahrirat (Yazı) Dairesi
Tahrirat Kalemi

Dördüncü Ordu Kumandanı Cemal Paşa'dan
Mevrut (Gelen) 20 Haziran 1331 (3 Temmuz 1915)
Tarihli Şifrenin Mahlulüdür (Çözümüdür)

Başkumandan Vekili Enver Paşa Hazretlerine

Gayet mahrem (gizli) ve zata mahsustur (kişiye özeldir).

Bitaraf (Tarafsız) hükümet ve matbuatının dahi Ermeni işleriyle meşgul olmaya başladığı görülmektedir. Hatta Hıristiyan millet olmak itibariyle Almanların bile işittikleri yanlış haberler üzerine müteheyyiç (heyecanlı) olduklarını bazı zevatın mükaleme ve imalarından (konuşma ve dolaylı anlatmalarından) hissediyorum. Ermenilerin esna-yı tebidinde (göç ettirilmeleri sırasında) bunlara karşı vukubulacak tecavüzün menfaât-ı memlekete muzır (zararlı) neticeler hasıl edeceği aşikârdır (doğuracağı açıktır) Bu cereyanın adem-i tevessüünü (yaygınlaşmamasını) temin etmek için ber-veçh-i ati tedabiri (aşağıdaki önlemleri) arz ve teklif eylerim.

1. Dördüncü Ordu mıntıkaları dahilinde tebit olunan (göç ettirilen) Ermenilerin mal, can ve namuslarının tamamen muhafazasını temin için tarafımdan lazım gelenlere en kati emirler verilmiştir. Diğer mıntıka ve vilayetlerde de meseleye lüzumu kadar ehemmiyet verdirmek ve tebit olunan Ermenilerin muhafaza-i emniyeti (güvenliklerinin sağlanması) ve her türlü tecavüzden vikayelerini (korunmalarını) temin için bilhassa taraf-ı devletinizden evamir-i şedide ita buyurulmasını (kesin ve şiddetli emirler verilmesini) istirham eylerim. Almanların Belçika'daki sivil ahaliye karşı tedabir-i imhakârane (soykırım) tatbik ettiklerine dair kendi aleyhlerine vukubulan isnadata mukabeleten (suçlamalara karşılık), kendilerini müdafaa maksadıyla neşrettikleri muhtıralar misillü (gibi) Hıristiyan ve ecnebi efkâr-ı umumiyesine (kamuoyuna) karşı Hükümet-i Osmaniye tarafından vesikalı ve sarih (açık) bir muhtıra ile meselenin tenviri (aydınlatılması) ve bu muhtıraya Ermenilerin ve harp günlerinde memlekete karşı irtikâp ettikleri (işledikleri) hıyanetin mahal ve vaka (yer ve olay) ve şahıs tayini (gösterilmesi) suretiyle tasrihi (açıklanması) hükümetçe ittihaz edilen tedabirin (düşünülen önlemlerin) müdafaa-i memleket icabatına müstenit (vatan savunması gereğine bağlı) olup zaruri olduğunun idhal (dahil) edilmesi mütalaasında olduğumu arz ederim.

Manzur buyruldu (Görüldü)

21.4.31 (4 Temmuz 1915) 7 Temmuz 1331 (20 Temmuz 1915)

Belge No : 2055

Arşiv No	:	1–2
Dolap No	:	109
Göz No	:	4
Klasör No	:	361
Dosya No	:	1445
Fihrist No	:	3

Belge No : 2056

اوراق وطمسنك نومروسی		عثمانلی اردوی همایونی باش قوماندانلغی وکالتی	میضك امضاسی	
شعبه‌نك نومروسی	١٢-١٦٢	شعبه	تاریخ تبیضی	١٦
مسودینك امضاسی			میضه قویلان نومرو	٦٥٤٠
تاریخ تسویدی	٢٢١	ورود نحو اردو قوماندانلغی	مقابله‌جینك امضاسی	
فلم اوطمسنك نومروسی		[...]	مقابله تاریخی	

٢٢١ نمره‌لی ١٤ ... نمره.

ارسنبل منفعت ایجاب ایدیه مدلل وثائقه سفارایسنی واسطه‌سیله ایجاب ایدن مبلغ وجه‌ایله اعلاوه ایدرك. بو بیانات‌نك رعایتی صحیه‌سی طرف ورلغه‌نه کوندرلدی. بعده ایچندن مال وجانلرك محافظه‌سی تنظیم ایدلدی.

ارضیجه اردویه مستحق قول اردو مالی
اردنجه
ورونجه قول اردویه
نمره
لوازمسنه موقاته‌نك

بعده ایلیه ارسنبلك مال وجانلرك تمامی محفوظ‌در وقت وایلیس وسقاته مدایه ورلیلسی اهمیت مطلوبه

A	1-2
D	1030
P	3-1

Belge No : 2056

Osmanlı Ordu-yu Hümuyunu Başkumandanlığı Vekâleti
Şube : 2
Şubenin Numrosu : 2/13662
Tarih-i Tebyizi (Temize Çekilen Tarih) 16 (29 Temmuz) Minh (De)

Dürdüncü Ordu Kumandanlığı'na
"Şifre"

C. 21 Haziran 331 (4 Temmuz 1915) şifre.

Ermeniler hakkında icab eden müdellel vesaik (kanıtlayıcı belgeler) Sefarat-ı seniye (elçiliklerimiz) vasıtasıyla icab edenlere tebliğ ve ceraid-i ecnebiye (yabancı gazeteler) ile ilan edildi. Bu beyannâmenin bir sureti posta ile taraf-ı devletlerine (tarafınıza) gönderildi. Tebit edilenlerin (Göç ettirilenlerin) mal ve canlarının muhafazası da tamim edildi (bildirildi).

Üçüncü Ordu'ya, Beşinci Kolordu Vekâleti'ne

Dördüncü Kolordu'ya, Onuncu Kolordu Vekâleti'ne Şifre

Lazistan Kumandanlığı'na

Tebit edilen Ermenilerin mal ve canlarının tamamiyle muhafazasına dikkat edilmesi ve şikâyete meydan verilmemesi ehemmiyetle matluptur (önemle istenilmektedir).

Bir de beyanname

Hariciyeden bir şeyler yeniden istenecekti

Şifreye tahvil edilmiştir. 16 (29) Minh (De)

Arşiv No : 1–2

Dolap No : 109

Göz No : 4

Klasör No : 361

Dosya No : 1445

Fihrist No : 3–1

Belge No : 2057

اوراق اوطه‌سنك نومروسی		عثمانلی اردوی همایونی باش قوماندانلغی وکالتی	میضك امضاسی
شعبه‌نك نومروسی		شعبه	تاریخ تیضی
مسودینك امضاسی			میضه قونیلان نومرو
تاریخ تسویدی			مقابله‌جینك امضاسی
قلم اوطه‌سنك نومروسی			مقابله تاریخی

خارجه نظارتنه :

اورنه حادثه‌سنه متعلق مربوطاً تقدیم قلنان بیاننامه‌نك محتوی‌سی و آنده اندراج ایتدیرلان بولدیغی اجوبه بالمعیه سفارتدن نزه امر و تبلیغ مرجوه‌در.

ایلولك اوننجی چهارشنبه‌سی گیجه‌سی اورنه قصبه‌سنك اك حاکم محله‌سی متعدد نارده تحصن ایدن ارمنی اشقیاسی ژاندارمه دوریه‌سنه اوزرینه آتش آچمق صورتیله مسلحاً محصن ایدرك ژاندارمه‌لردن ایکیسنی قتل ایتدکدن صکره مجروح ایتدیلر. قوه انضباطیه‌نك طرفندن آتشه قارشیلانمش و بوندن بشقه ارمنیلرك بعض مؤسساتی اجنبی بیدقی نجاوز و دخول ایدرك یکدیگره بو مؤسسه‌لرده مازغالر کشاد ایتمك و جنایاتی جرأت بولدقلری خطر و توقیف ایتمك صورتیله قوه مجریه قطعیاً مقاومته قرار ویرمه‌ك اطاعت و انضباطانك آنلرنده بالاستفاده جواز اسلام محلاتنه هجم ایدرك قتل و جرح باشلامش اوزرینه بالضرور جبراً مجبور

وروده سوچی
٢١/٨/٨

A	١-٢
D	١٥٣٠
F	١١-٢

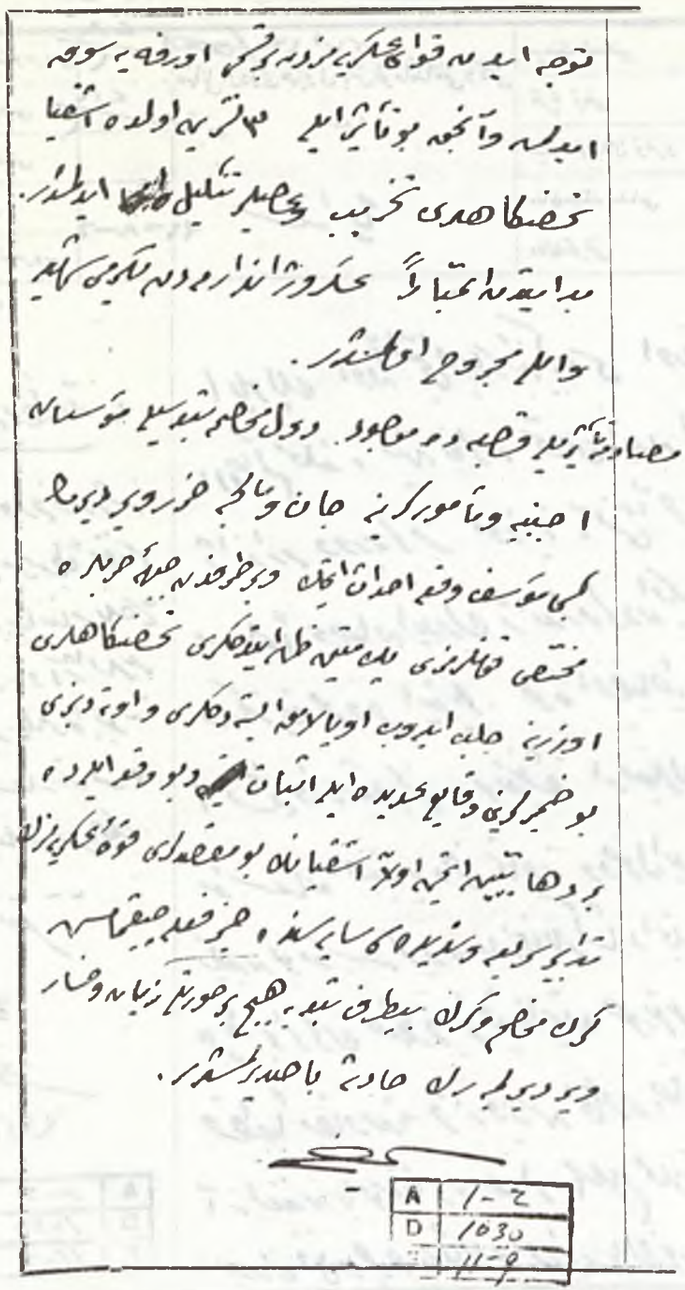

Belge No : 2057

Osmanlı Ordu-yu Hümayunu Başkumandanlığı Vekâleti
Evrak Odasının Numarası : 28/6 13 Esas
Şubenin Numarası : 28/29 İktibas (kopya)
Tarih-i Tebyizi (Temize Çekilen Tarih) 6 Teşrinievvel 331 (19 Ekim 1915)

Süferaya (Elçilere)

Eylülün on altıncı çarşamba gecesi Urfa Kasabası'nın en hâkim mahallinde metin binalara tahassun eden (sığınan) Ermeni eşkiyası jandarma devriyelerimiz üzerine ateş açmak suretiyle müsellehan (silahlı olarak) isyan ederek, jandarmalardan ikisini şehit ve sekizini mecruh ettiler (yaraladılar). Kuvve-i inzibatiyenin (Güvenlik kuvvetlerinin) her taraftan ateşle karşılanması ve bundan başka Ermenilerin bazı müessesan-ı ecnebiyeye (yabancı kurumlara) dahi tecavüz ve duhul ederek (girerek) yeniden bu müesseselerde mazgallar küşat etmek (açmak) ve sahiplerini cebren beraberlerinde zabt (yakalayıp) ve tevkif etmek suretiyle kuva-yi mahalliyeye (yerel kuvvetlere) katiyen mukavemete karar vermiş olmaları ve zabitanın (subayların) azlığından bilistifade (yararlanarak) civar İslam mahallatına (Müslüman mahallelerine) hücum ederek katl ve cerhe (yaralamaya) başlamaları üzerine bizzarur (zorunlu olarak) cephe-i harplere teveccüh eden (yönelen) kuva-yi askeriyemizden bir kısmı Urfa'ya sevk edilmiş ve ancak bu tesir ile 3 Teşrinievvel (16 Ekim)'de eşkiya tahassungâhları tahrip ve asiler tenkil ve imha edilmiştir.

Bidayetten (Başlangıçtan) itibaren asker ve jandarmalardan yirmi şehit ve elli mecruh olmuştur.

Müsademe tesiriyle kasabada mevcut düvel-i muhasama (İtilaf Devletleri) şubesiyle müessasat-ı ecnebiye (yabancı kurumlara) ve memurlarına can ve malca zarar verdirmek gibi müessif vakâ ihdas etmek (üzüntü verici olay çıkarmak) ve bir taraftan cephe-i harplere muktezi (savaş cephelerine gerekli) kuvvetlerimizi pek metin zannettikleri tahassungâhları üzerine celbedip (çekip) oyalamak istedikleri ve öteden beri bu zamirlerini vekayi-i adide (içyüzlerini birçok olaylar) ile ispat ve bu vaka ile de bir daha tebeyyün etmiş (açığa çıkmış) olan eşkiyanın bu maksatları kuvve-i askeriyemizin tedabir-i seria ve şedidesi (çabuk ve etkili önlemleri) sayesinde zamir fiile çıkmamış (gizli düşünceleri eyleme geçmemiş) gerek muhasım (düşman) ve gerek bitaraf tebaya (tarafsız halka) hiçbir suretle ziyan ve zarar verilmeyerek hadise bastırılmıştır.

İmza (Semih)

Belge No : 2057

Hariciye Nezareti'ne

Urfa hadisesine müteallik merbuten takdim kılınan (dair ilişikte sunulan) beyannâmenin mahalli (yerel) gazete ve janslarıyla neşredilmeleri için bilcümle (bütün) sefaretlerimize emir ve tebliği maruzdur.

II. Kısım

Vürud ve sevki (Geliş ve gidişi) 8.8.31 (21 Ekim 1915)

Arşiv No : 1–2

Dolap No : 109

Göz No : 4

Klasör No : 361

Dosya No : 1445

Fihrist No : 11–8, 11–9

Belge No : 2058

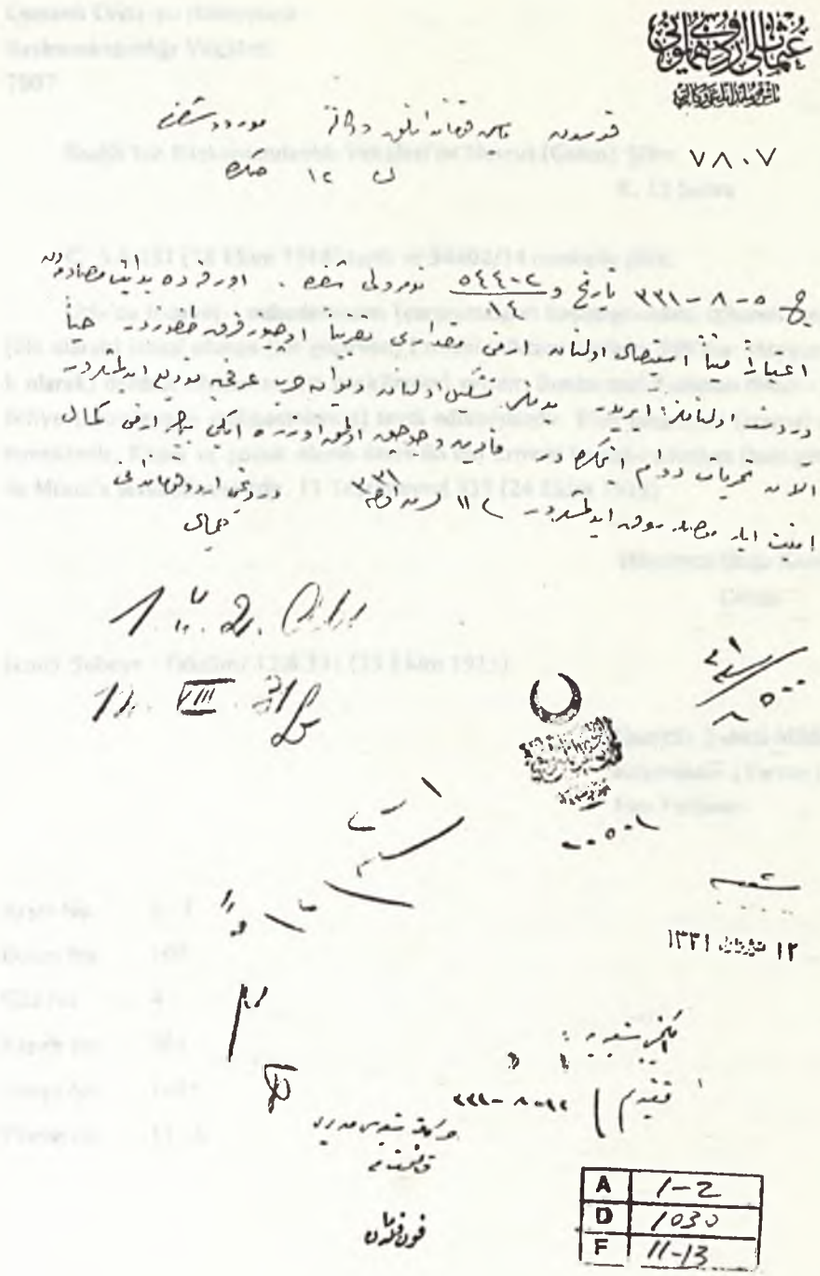

Belge No : 2058

Osmanlı Ordu-yu Hümuyunu
Başkumandanlığı Vekâleti
7807

Kudüs'ten Başkumandanlık Vekâleti'ne Mevrut (Gelen) Şifre

K. 12 Sonra

C. 5.8.331 (18 Ekim 1915) tarih ve 54402/14 numrolu şifre.

Urfa'da bidayet-i müsademeden (çarpışmaların başlangıcından) itibaren meyyiten (ölü olarak) istisal olunan (ele geçirilen) Ermeni miktarı takriben 349'dur. Hayyen (Canlı olarak) derdest olunanlar (ele geçirilenler) ayrıdır. Bunlar teşkil olunan divan-ı harb-ı örfiye (sıkıyönetim mahkemelerine) tevdi edilmişlerdir. Elan taharriyat (arama) devam etmektedir. Kadın ve çocuk olmak üzere iki bin Ermeni kemal-i emniyet (tam güvenlik) ile Musul'a sevkedilmişlerdir. 11 Teşrinievvel 331 (24 Ekim 1915)

Dördüncü Ordu Komutanı
Cemal

İkinci Şubeye : Takdim/ 12.8.331 (25 Ekim 1915)

Harekât Şubesi Müdürü
Kaymakam (Yarbay)
Fon Feldman

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 109
Göz No : 4
Klasör No : 361
Dosya No : 1445
Fihrist No : 11–3

2

A	1-2
D	1026
F	38

تلغراف
خاصه

اچیجه ارزنجان قضاسنده

۲۱-۱-۲۴ ۱۱ ساعت

بوکون - ۲۱-۱-۲۴ - ۱۰ اولده ارزنجان کلاغ شوسه‌سنی تقطیع ایدرک شرقی سواحلنده کمه ارزنجانک چلنخاصه قریه‌سنده اسماعیل اغانک حرم و سلیمان اوغلی عزیز وکیل قریه‌سنه مراد اوغلی آغا و علی اوغلی حسن وکونه‌لر قریه‌سنه اسماعیل اوغلی شمی اوغلی خلوصی اغا و اتباعی چلنخاصه هیئات اجنبیه‌سی طرفنده مهلور برقطعه تکتوبه مالی بر وجه آتی ۲۶ نجی قضای زرهی قوماندانلغنه بیلدیرلکی مناسبدر.

۱- ارزنجانه جوار قرا اصالینی ایپ باغیه‌سنه ارزنجان قشله‌سنه کوتورمکده و اورا قویشونه ویرمکده‌در. اوچ کونه اولده اصالینی بغیری کیمسه‌یه طوپلاتیه‌رق اعدام ایتمشلردر. بو وقایع جنایه‌لر آره‌سنده مجروحلر قالمسه‌در. بالاخره قراده موقعه اعلمسه ایکی شخص طرفنه اجنبیلر ایدیلمشلر. اسنجانه حکومتنه وائعی و سبباتی کوره مقدم و کیفیتی و بوحمله قریه‌لری جاسوسی یاپمشلردر.

۲- ارمنیلر تقدیاتی منع ایچون ارزنجانه کمه قضاسی مصطفی بک مقدمه موقعه اوامر نقل عودت ایدرمش. عزی دیرم قالان عشیرتلر ایکنجی طلبی بورنیه بر نجی بولوک قوماندانی سید علی آغانک اوده‌سی حسین آغا بقیه سکز بوز نفری ارمنیلر الندن قورتارمشلردر.

۳- سانسی بوغازنده طوپ ارزنجانه اخلنه ایکی طوپ واردر. ماکزیلی تفنگ اولدقجه‌سی ایشلنمشلردر.

۴- ارزنجانه جوارنده کویلرده اوبلشه‌لر کیمسه‌لر کوردوکه عبارتدر بر محافظ تابعیتی وارد. ارمنیلر ارزنجانه خارجه اولان مناسباتی قطع ایدیلمش اصالینی اولرق اولدقجه اصالی باشلودقجه ارزنجانه چلنخاصه کویی قراده موقعه اولان اوندیری نفوس سویلمشلردر.

۵- مرقومون افاداتی ده ارمنیلر مصطفی تابیه اتکیده‌در. کندیلری اردوده معاونت طلب ایچون اوزره چلنخاصه هیئات اجنبیه‌سی رئیسنه کوندرلدکلری بیلدیرلمش مجبور مضطرده آکلاشلدیغی ۲۶ نجی قضای زرهی قوماندانلغنه بیلدیرلکی مناسبدر.

۲۱-۱-۲۴

قضای قوماندانی
کاظم قاسم

Belge No : 2059

Telefon

Refahiye 31.1.34 (31 Ocak 1918) 11 sonra

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

Bugün 31.1.34 (31 Ocak 1918) saat 10 evvelde Erzincan–Kemah şosesini takiben Kocaaraplar şarkındaki mevaziimize (mevzilerimize) gelen Erzincan'ın Çilhassa Karyesi' nden (Köyü'nden) İsmail oğlu Hurrem ve Süleyman oğlu Aziz, Merkil Karyesi'nden Murat oğlu Ağa Veli oğlu Hasan ve Gözeler Karyesi'nden İsmail oğlu Şemsettin hülasa-i ifadatiyle (ifadelerinin özüyle) Çilhassa heyet-i ihtiyariyesi (ihtiyar heyeti) tarafından memhur (mühürlü) bir kıta (adet) mektubun meali ber-vech-i ati (anlamı aşağıda) 36 ncı Kafkas Fırkası (Tümeni) Kumandanlığı'ndan bildirildiği maruzdur.

1. Ermeniler Erzincan'a civar kura (yakın köyler) ahalisini ipe bağlayarak Erzincan Kışlası'na götürmekte ve orada kurşuna dizmektedirler. Üç gün evvel de ahaliden bazılarını Kilise Meydanı'na toplayarak ihrak etmişlerdir (yakmışlardır). Bu vakayi (olayları) cenazeler arasında mecruhen (yaralı) kalmış ve bilahare firara muvaffak olmuş iki şahıs tarafından ihbar edilmiştir. Erzincan hükümet dairesi ve beş altı gün mukaddem (evvel) Zeklih ve Posk Karyeleri camileri yakılmıştır.

2. Ermenilerin taaddiyatını men (saldırılarını önlemek) için Erzincan'a gelen Kafkasyalı Mustafa Bey maksadına muvaffak olamadığından avdet eylemiştir (geri dönmüştür). Garbi Dersim Kalan Aşireti'nin İkinci Milis Taburu'nun Birinci Bölük Kumandanı Seyit Ali Ağazade Mir Hüseyin Ağa maiyyetiyle, sekiz yüz nüfusu Ermenilerin elinden kurtarmıştır.

3. Sansa Boğazı'nda beş top, Erzincan dahilinde iki top vardır. Makineli tüfek olduklarını da işitmişlerdir.

4. Erzincan civarındaki köylerde on beşer ve yirmişer Kürtten ibaret birer muhafız postası vardır. Ermeniler Erzincan'ın hariçle olan münasebatını kateyleyerek (ilişkilerini keserek) ahaliyi evlerinde oldukları halde ihraka (yakmaya) başladıklarını Erzincan'dan Çilhassa Köyü'ne firara muvaffak olan on yedi şahıs söylemiştir.

5. Merkûmun ifadatı da (Adı geçenin söyledikleri de) Ermenilerin mezalimini teyit etmektedir. Kendileri ordudan muavenet talep etmek (yardım istemek) üzere Çilhassa Heyet-i ihtiyariyesi tarafından gönderildikleri Yedlerinde (ellerinde) mevcut mazbatadan anlaşıldığı 36 ncı Kafkas Fırkası Kumandanlığı Vekâleti'nden bildirildiği maruzdur.

31.1.34 (31 Ocak 1918)

1. K. (Kolordu) Kafkas Kumandanı
Kâzım Karabekir

Belge No : 2059

Arşiv No : 1–2

Dolap No : 113

Göz No : 3

Klasör No : 525

Dosya No : 2050

Fihrist No : 38

Belge No : 2060

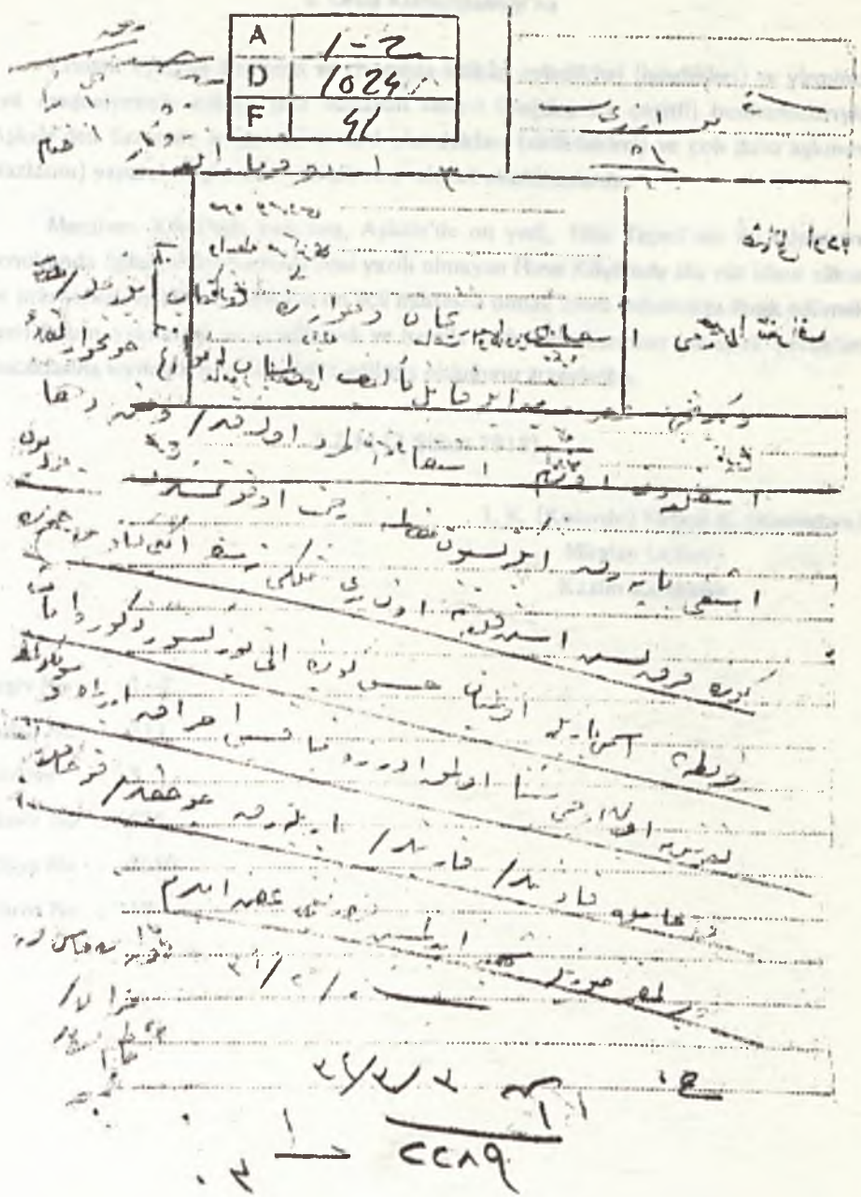

Belge No : 2060

3. Ordu Kumandanlığı'na

Ermeni eşkiyası Erzincan ve civarında irtikâp eyledikleri (işledikleri) ve yirminci asır medeniyetiyle kabil-i telif olmayan enva-i (bağdaşmaz çeşitli) hunharlıklarıyla Aşkale'den Erzurum istikametine tard olundukları (sürüldükleri) ve çok daha aşkınını (fazlasını) yaparak engizisyon mezalimine rahmet okutmuşlardır.

Merdiven Köyü'nde kırk beş, Aşkale'de on yedi, Tilki Tepesi'nin iki kilometre cenubunda (güneyinde) haritada ismi yazılı olmayan Hınıs Köyü'nde altı yüz küsur zükur ve inâs (erkek ve kadın) nüfustan on üçü müstesna olmak üzere mütebakisi ihrak edilmek (geri kalanı yakılmak) ve süngülemek ve hamile kadınların karınları yarılarak çocukları kucaklarına verilmek suretiyle şehit edilmiş olduğunu arzeylerim.

3.2.34 (2 Şubat 1918)

1. K. (Kolordu) Kafkas K. (Komutanı)
Miralay (Albay)
Kâzım Karabekir

Arşiv No : 1–2

Dolap No : 113

Göz No : 3

Klasör No : 525

Dosya No : 2050

Fihrist No : 41

Belge No : 2061

اردو قرارگاهندن

A	1-2
D	1024
F	47

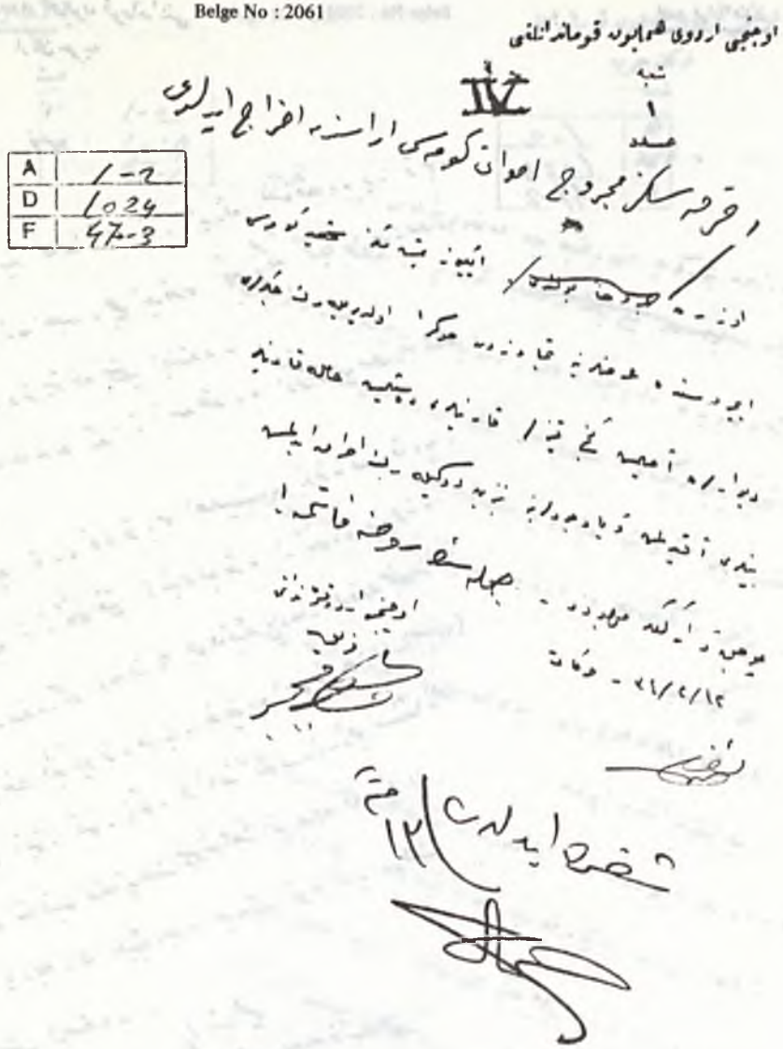

Üçüncü Ordu-yu Hümayun Kumandanlığı — Ordu Karargâhından
Erkân-ı Harbiye
Şube : 1
Numro

Beşinci Ordu Kumandanlığı'na
Dördüncü Ordu Kumandanlığı'na
Altıncı Ordu Kumandanlığı'na
Yedinci Ordu Kumandanlığı'na
İkinci Ordu Kumandanlığı'na

Şifre

Zata mahsustur.

Arazi-i müstevliyenin istirdadında (İşgal edilen yerlerin geri alınmasında) Ermenilerin ahali-i Müslimeye (Müslüman halka) karşı reva gördükleri muamelat tarihin emsalini lanetle yaddettiği fecayi (andığı facialar) ve cinayatla mâlamâldır (dopdoludur). Bundan bir nebze bahsetmeyi faideden hali görmedim (yarardan uzak görmedim).

1. Erzincan'ın şarkında "Zekkiç" Karyesi'nde (Köyünde) Türk çetelerinin tahassun ettiği (sığındığı) bahanesiyle karye kâmilen ihrak ve sekene-i Müslimesi (köy tamamen yakılmış ve Müslüman halkı) mahv ve ifna (yok) edildi.

2. Ermeniler 15/16.1.34 (15/16 Ocak 1918)'te Erzincan'da silah taharrisi (araması) bahanesiyle bir katliam tertip ve bin beş yüze karip (yakın) çocuk, kadın ve erkeği katl ve ifna ettiler. Ve yollarda çalıştırılacağı ilan edilerek topladıkları altı yüz elli Müslümanı kasaba haricinde aynı akibete giriftar eylediler (uğrattılar). Erzincan Kasabası'nın istirdadını müteakip (geri alınmasından sonra) Erzincan'a girdim. Çardaklı Boğazı'ndan Erzincan'a kadar olan bütün köyler hatta bir kulübe bile sağlam kalmamak üzere tahrip edilmiş gördüm. Kasaba dahilinde ötede-beride öldürülüp de henüz defnedilmemiş birçok cenaze toplattırıldı. Şehit edilen bu bîgünah (günahsız) ve masum halk arasında memeden kesilmemiş çocuklar, doksan yaşını ikmal etmiş ihtiyarlar, parçalanmış kadınlar vardı.

3. Pirahmet, Gümüşhane, Ardasa ve Polathane birer sahne-i katliam halini almış idi.

4. Tandırlık "541S" (şifre)da yirmi beş Müslüman bir suret-i fecia ve gaddaranede (acımasız ve zalimcesine) Ermeniler tarafından itlaf (yok) edildi.

5. Ermeniler Bayburt'u terk ettikleri gün kasabanın en mutena (özenli) konak ve mağazalarından dört yüz kadarını ihrak etmişlerdir. 15.2.34 (15 Şubat 1918)'te Bayburt'ta un tevzi edileceği (dağıtılacağı) bahanesiyle kasaba ahalisinden bir kısım kadın, erkek ve çocukları evvelce mahpushane ittihaz olunan mahalle sokarak pek hunharane (vahşi) bir surette ihrak etmişler ve sokaklarda tesadüf ettikleri çocuk, kadın, kız ve erkekleri süngü ve kurşunla şehit etmişlerdir. Bu suretle imha edilenlerin miktarı sekiz yüzü mütecavizdir (aşkındır).

6. Ermeniler Mamahatun'dan firar ederken nefs-i kasabada (kasaba merkezinde) yüz ve civar kuradan celp ve cem ettikleri (köylerden getirerek topladıkları) iki yüz ki ceman (toplam) üç yüz Müslümanı süngü ve kurşunla şehit etmişlerdir.

7. Madenhanları'nda sekiz ve Aşkale'de otuz beş Müslüman cenazesi bulundu.

8. Ermeniler Tazegöl Karyesi ahalisinden otuz kadar kadın, çocuk ve erkeği katl ve diğer yirmi beş kadar erkeği de beraberlerinde götürmüşlerdir ki bunların da aynı akibete duçar oldukları (uğradıkları) şüphesizdir.

9. Tilki Tepe'nin iki kilometre cenubunda (güneyinde) haritada ismi yazılı olmayan "Cınıs" Köyü'nde altı yüz küsur zükûr ve inâs (erkek ve kadın) nüfustan on üçü müstesna olmak üzere mütebakisi ihrak edilmek (geri kalanı yakılmak) ve süngülenmek ve hamile kadınların karınları yarılarak çıkarılan çocuklar kucaklarına verilmek suretiyle şehit edilmişlerdir.

10. Ermeniler Alaca "43 A" (şifre) Köyü'nü kâmilen ihrak ettiler ve odalara doldurularak itlafına teşebbüs ettikleri ahali-i İslamiyeden iki yüz yetmiş sekizi şehiden ifna (şehit edip yok) ettiler, burada ekserisi ağır olmak üzere kırk sekiz mecruh, emvat kümesi arasından ihraç edildi (yaralı, ölüler arasından çıkarıldı). İki yüz yetmiş sekizi şehit kümesi içerisinde ırzlarına tecavüzden sonra öldürülerek, ciğerleri duvarlara asılmış genç kızlar, karınları deşilmiş hamile kadınlar,beyinleri akıtılmış veya vücutlarına benzin dökülerek ihrak edilmiş çocuk ve erkekler mevcuttur. Cümlesinin Ruhuna Fatiha!

12.2.34 (12 Şubat 1918) Harekât
İmza (Lütfü)
Şifre edildi /13 (26) Minh (De)
İmza (Cemal)

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferik (Korgeneral)
İmza (Vehip Mehmet)

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 113
Göz No : 3
Klasör No : 525
Dosya No : 2050
Fihrist No : 47–1, 47–2, 47–3

A	1-2
D	1024
F	51

نایه قومانداسنه وکالتنامه

مستحفظ کوندابنه -

بوکون ارتیجانه کلدم . جاندارمه یوقاریسنه ارتیجانه اولدقجه یولونه کوتیرمش بر قیلیجله هاغندم قالاماسنه شرحیله تخلیه ایدیلمه کلدیم . بنم اغاجدی کلمسه ، کوجبارلق یوزندن صاغ قالامشدر ، ارمنیلرک ارتیجانه ایقاع ایتدکلری فجایعی مناسب عالم تولونمقده . هنیز ایتمکده . اوچ کونبری ارمنیلر طرفندن اولدیریلن مسلمانلرک اجتماع جنازه‌لری طوپلندیغی بلغه‌در . شهید ایدیلن یوکسکاه و مظلوم خلق اهره سنده مودن کلدیکی جرحلر ، قصابانه یاپلن آکلی اعمال اخبارلر ، یاخود لاتمسه قادنلر وارمش . مذبحه یوندن قطع غاجدی آلدیرلمشدر . هودفابع خلق ضبط ورقه‌لری طوندوریلدیغنه . دستری اولونجه وفابع مهمه و مستعجله‌ده سبب عرض ایدیلمکده .

ع .

شیادلی

٢٤/٤/١٦

Belge No : 2062

Müstacel ve zatidir (İvedi ve kişiye özeldir)

Başkumandanlık Vekâlet-i Celilesine

Bugün Erzincan'a geldim. Çardaklı Boğazı'ndan Erzincan'a kadar olan bütün köyler, hatta bir kulübe bile sağlam kalmamak şartıyla tahrip edilmiş gördüm. Bahçelerin ağaçları kesilmiş, köylülerden bir fert sağ kalmamıştır. Ermenilerin Erzincan'da ika ettikleri fecayii tarih-i alem (yaptıkları vahşilikleri dünya tarihi) bugüne kadar kayd etmemiştir.

Üç günden beri Ermeniler tarafından öldürülüp meydanda kalan İslam cenazeleri toplattırılmaktadır. Şehit edilen bu bîgünah (günahsız) ve masum halk arasında memeden kesilmemiş çocuklar, doksan yaşını ikmal etmiş ihtiyarlar, parçalanmış kadınlar vardır. Tedricen (sırasıyla) bunların fotoğrafları aldırılmaktadır.

Vakayi hakkında zabıt varakaları tutturulacaktır. Destres olunacak vakayi-i mühimme ve müstacele (elde edilecek önemli ve ivedi olaylar) sırasıyla arz edilecektir.

İmza (Vehip)

Kapatıldı 16.2.34 (16 Şubat 1918)

Arşiv No : 1–2

Dolap No : 113

Göz No : 3

Klasör No : 525

Dosya No : 2050

Fihrist No : 51

Belge No : 2063

اردو قرارگاهی

اردنجی اردوی قوماندانلغی

ارکان حربیه

شعبه قسم

عدد

A	1-2
U	1024
F	55-2

Belge No : 2063

Üçüncü Ordu-yu Hümayun Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiye

Ordu Karargâhı

Şube : 1
Kısım : 1
Aded

Şifre

Zata Mahsustur.

Başkumandanlık Vekâlet-i Celilesine

1. Ermeni eşkiyası Mamahatun (Tercan)'dan firar ederken nefs-i kasabada (kasaba merkezinde) yüz ve civar kuradan celp ve cem eyledikleri (köylerden getirip topladıkları) iki yüz ki ceman (toplam) üç yüz İslamı süngü ve kurşunla şehit etmişlerdir.

2. Madenhanları civarında Ermenilerin katlettikleri beş Müslümanın cenazesi bulunmuştur.

Bu şühedanın (şehitlerin) cümlesinin fotoğrafları aldırılmakta olduğu maruzdur.

26.2.34 (26 Şubat 1918) Harekât 1337

İmza (Hüsrev)
İmza (Lütfü)

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferik (Korgeneral)
İmza (Vehip Mehmet)

Şifre edildi 26 Minh (De)

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 113
Göz No : 3
Klasör No : 525
Dosya No : 2050
Fihrist No : 55–2

Belge No : 2064

اوچنجی اردوی قوماندانلغی

ارکان حربیه

شعبه قسم

۱ ۱

عدد

اردو قرارگاهی

/ /

باسه قوماندانلغنه

ذات عالیلرینه

۱ - معه‌ده خاندن جوانده معه قتل ایتمیه ۲۶/۶/۲۶ تاریخلی

تلغرافده معه ایتیکم سبه معه‌ده بشقه معه‌ده خاندنیک جنب شرقیسنده که

صاورتی قریس اهیسنده ده ایچ معه قتل ایتمشلردر .

۲ - این جنازه‌لر نیجه کوچ کیدن خانه‌یه اعاده ایتمشلردر .

۳ - این‌لرک تشخیصنه دائر ذاتلرنه دائر اهلیه‌لرنه ~~[illegible]~~

کشف و تحقیقاتیه اولقدر بدر و خدمت .

۲۷ - ۶ - ۲۶ - چارشنبه - ۱۲۷۸

اوچنجی اردو قوماندانی

[illegible]

[illegible]

[illegible]

۲۷ - ۶ - ۲۶

Belge No : 2064

Üçüncü Ordu-yu Hümayun Kumandanlığı — Ordu Karargâhı
Erkân-ı Harbiye
Şube : 1
Kısım : 1
Aded
Şifre

Zata Mahsustur.

Başkumandanlık Vekâlet-i Celilesine

1. Ermenilerin Madenhanları civarında katlettiği 26.2.34 (26 Şubat 1918) tarih ve 1337 numro ile arzettiğim beş Müslimden başka Madenhanları'nın cenubu-ı şarkisindeki (güneydoğusundaki) Harurti Karyesi (Köyü) ahalisinden de üç Müslimi katletmişlerdir.

2. Ermeni çeteleri Yeniköy'de yirmi haneyi ihrak etmişlerdir (yakmışlardır).

3. Ermenilerin Aşkale'den firarlarından evvel ahaliden otuz beş kişiyi şehit eylemiş oldukları maruzdur.

27.2.34 (27 Şubat 1918) Harekât – 1337
İmza (Hüsrev)
İmza (Lütfü)

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferik (Korgeneral)
İmza (Vehip Mehmet)

Şifre edildi 27.2.34 (27 Şubat 1918)

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 113
Göz No : 3
Klasör No : 525
Dosya No : 2050
Fihrist No : 55–5

A	1-2
D	1024
F	61

الاجه
بیلا
١٠٠

ارضی اردو خوانه اتلغه

خول اردو قرارگاهنده الاجه یه دهولنی ارمیارلر الترمه خاچه رده خورتوله بیلمه قرارکه
نفوسه ماعدا ایکی اوطه یه طولدیره رده انلاره نشیت ایدکلری احالی اسلامه ده
ایکونجی بنسه سکزنجی شهیه دخرده ایکیسی آکدیسی اغیر اولمه اوزره مجبوره یرلدم
مجبور جیقه نداوه واستاهلارینه جالبشلمقده در. ایکی یوز بنسه سکز شهیه
کوره سنی ایچوسنی عرضلارینه انجاوزده حکمه جیکارلر دیواره اصیلمه کنی میدان
قارنلرده شیلسه حامله قادینلر بیلارنی سونکولنسه و باوجودلرینه بنزیه دوکولوره
احامه ایدیلسه چوجوه دارکلارک حامی اینه کی یک طرفه لوحه ایله ایکنجی خول اردوده
کلدکلره عریکیدر. ایکنجی اوچ درت بیک ارمنلر قسماً احضار یرده سه ارخه سنی بیوک
بر طریق وسادات شامه ایله مسرورانه برحیات کیچیرمکده اولدقلرینی انحظارله کوردکم
بو ایکی جهت ارسنی که تضاد بیله دمیابنزه مذلت یاس وتأثیرمه خاکیاء خرخانه اتلرنه
بوزه الله شهیدلرک باسه ادخیزه عرصه ایمکه بر مجبوریت دروینه

ایلدیکم موقعده

حرمات
٢٩٧

٢٤/٢/١٠

حده فضاسی حده
قاتلم فرمیکه

٢٤/٢/١٠

Belge No : 2065

Alaca
Bila
100
Şube : 1
7/20 Sonra

Üçüncü Ordu Kumandanlığı'na

Kolordu karargâhının Alaca'ya vusulünde (varışında) Ermenilerin elinden kaçarak kurtulabilen kırk sekiz nüfustan maada (başka) iki odaya doldurularak itlafa (öldürmeye) teşebbüs eyledikleri ahali-i İslamiyeden iki yüz yetmiş sekizini şehit ve kırk ikisini ekserisi ağır olmak üzere mecruh (yaralı) buldum. Mecruhinin (Yaralıların) tedavi ve istirahatlerine çalışılmaktadır. İki yüz yetmiş sekiz şehit kümesi (topluluğu) içerisinde ırzlarına tecavüzden sonra ciğerleri duvarlara asılmış genç kızlar, karınları deşilmiş hamile kadınlar, beyinleri süngülenmiş veya vücutlarına benzin dökülerek ihrak edilmiş (yakılmış) çocuk ve erkeklerin hasıl ettiği pek hazin levha ile İkinci Kolordu'dan gelirken Arapkir ve Eğin'de üç dört bin Ermeninin kısmen ihtida (Müslüman olmak) perdesi arkasında büyük bir hürriyet ve müsavat-ı tamme ile mesrurane (tam bir eşitlikle huzur dolu) bir hayat geçirmekte olduklarını tahatturla (anımsamakla) gördüğüm bu iki hades (oluşum) arasındaki tezat (çelişki) ve mübayenetten mütevellit yeis (benzerlikten doğan üzüntü) ve teessürümü hak-i pay-i kumandanilerine bu zavallı şehitlerin başucundan arz etmeye bir mecburiyet-i deruniye (içten bir zorunluluk) hisseylediğim maruzdur.

10.3.34 (10 Mart 1918)
Harekât : 397

1. K. (Kolordu) Kafkas K. (Kumandanı)
Kâzım Karabekir

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 113
Göz No : 3
Klasör No : 525
Dosya No : 2050
Fihrist No : 61

Belge No : 2066

اردو قرارگاهی

اوچنجی اردوی شمالبوه قوماندانلغی

شعبه

۱

عدد

م	1-7
ت	1026
F	64

باسه قوماندانلغه قارشی جنایت سنه

نسخه

ذاتی مرخصه

۱- سنه (خدشانه) ده (قاچیه) (۷۸ نه) اصلی اسلامیه سنه

اولی قدیجه (کدم کوم) ده شخصی انیشه ویرلی یاپیرمش

جنایتیه مناسبت ده کوتوده دکلدر [منفی بیلدیرمه]

سماندره صورت اتیاشدر .

اوچنجی اردو قوماندانلغه

۲۴/۲/۱۲ - وقت ۱۶۷۰

Belge No : 2066

Üçüncü Ordu-yu Hümayun Kumandanlığı — Ordu Karargâhı
Şube : 1
Aded
Şifre

Zata mahsustur.

Başkumandanlık Vekâlet-i Celilesine

Ermeniler "Hoşan" ve Kalcık "38 N" (şifre) ahali-i İslamiyesinden elli kadarını "Gümgüm" (Varto)'da şehit etmişler ve yol yaptırmak bahanesiyle Megalisor'dan götürdükleri "miktarı meçhul" Müslümanlar da avdet etmemişlerdir.

12.3.34 (12 Mart 1918) Harekât 1670
İmza (Lütfü)

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferik (Korgeneral)
İmza (Vehip Mehmet)

Hatıra :
4. Kolordu'nun 11.3.34 (11 Mart 1918) 3636 numaralı harp raporunun (y) maddesinden.

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 113
Göz No : 3
Klasör No : 525
Dosya No : 2050
Fihrist No : 64

Belge No : 2067

اورجنجی اردوی قوماندانلغی

شعبه

۱

عدد

اردو قرارگاهی

ت	1-2
ر	1025
ف	66

محفوظ

۱ - ۱۱ / ۲ / ۹۵ تاریخلی ۵۱۵ نومرولی امر

۲ - ۱۱ / ۲ / ۹۵ تاریخلی ۱۰۵۵ نومرولی امر

۳ - ۱۱ / ۲ / ۹۵ تاریخلی ۹۱۵ نومرولی امر

باره قوماندانلغه ورجیه نه

شفره

زمانه موضوعه -

۱ - ایلیمیز اوزه‌رینده مشغله (ایکینجی) کوریه‌سی

چکیلمکده اولدوغی مناسبتیله تشکیل ایتدیرمک .

۲ - اوردوم قیسمنده زمان مناسبتیله جوابنده بیلیرز

قوانیلمه ایچون اولدوغی خبار ویرلمه .

۳ - حسه قیسمنده توجه‌لرنه کوره بلده‌ده رفوجیلرنه قالمق

بایدیغنی اوگرنمک ، قابه توجه حقیقت قویمق .

بالخاصه ، رفوجیلرک قلبی ایدیلمزی زمانده قزل عسکرنه

بیلدیرمک مناسبتیله ، بایدیغنی ویرمک اوزره ، بو امر

کوزه‌لجه قیسمجه استفاده‌یه سرایت ایتدیرلمه‌جکدر .

آلمه‌جه تفصیلات بعده شفاهاً اولنه‌جقدر . حسه قیسمه

کامل اطلاعه ایلیمه زمان شفاهاً بیان قالمشدر .

۲۴ / ۲ / ۹۵ تاریخلی ۱۷۴۵ نومرولی اورجنجی اردو قوماندانی

نازم

نصره بدلرت

Belge No : 2067

Üçüncü Ordu-yu Hümayun Kumandanlığı — Ordu Karargâhı

Şube : 1
Aded
Şifre

Zata mahsustur.

Başkumandanlık Vekâlet-i Celilesine

Hatıra :

Birinci Kolordu'nun
1. 13.3.34 (13 Mart 1918) 03.15 sonraki raporundan
2. 13.3.34 (13 Mart 1918) 10.15 sonraki raporundan
3. 13.3.34 (14 Mart 1918) 09.45 evvelki raporundan

1. Ermeniler Erzurum'un şimalinde (kuzeyinde) "Erknis" Köyü'nden çekilirken elli kadar Müslümanı şehit etmişlerdir.

2. Erzurum Kasabası'nda ve Karskapısı civarında feci bir surette katledilmiş iki yüz elli kadar İslam cenazesi bulundu.

3. Hasankale'de ve civarındaki köylerde dahi feciane kitallerin (öldürmelerin) yapıldığını erkek, kadın ve çocukların; kurşun, balta ve hançerlerle katledildiklerini ve bakire kızlar hakkında pek şeni (adice) muameleler yapıldığını ve bir kısmının da beraber alıp götürüldüğünü, kasabayı işgal eden süvarilerimiz tarafından bildirilmiştir. Alınacak tafsilat ba'de (sonradan) arzolunacaktır. Hasankale kâmilen ihrak edilmiş (tamamen yakılmış) ve kabil-i sükna (oturulabilir) bir mahalli (yeri) kalmamıştır.

14.3.34 (14 Mart 1918) Harekât–1745
İmza (Lütfü)

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferik (Korgeneral)
Vehip Mehmet

Şifre edildi
15 (28) Minh (De)
İmza (Cemal)

Belge No : 2067

Arşiv No : 1–2

Dolap No : 113

Göz No : 3

Klasör No : 525

Dosya No : 2050

Fihrist No : 66

Belge No : 2068

اردو ترجمه‌سی

A	1-2
D	1024
F	70

اوچنجی اردوی قوماندانلغی
ارکان حربیه
شعبه
۱
نومره

خلاصه
شعبه
تاریخ

یا جهت نامنه دعاسی عیبه

۲۱/۲/۱۹

[illegible]

Belge No : 2068

Üçüncü Ordu-yu Hümayun Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiye
Şube : 1
Numro
Zatidir
Şifre

Ordu Karargâhından

Başkumandanlık Vekâlet-i Celilesine

19.3.34 (19 Mart 1918)

Ermeniler kıtaatımız yetişinceye kadar Erzurum'da hayli mezalim ika etmişlerdir (yapmışlardır).

Erzurum'daki kıtal (11) (soykırım) ve bilhassa Erzurum'a taarruzdan bir iki gün evvel bütün şiddet ve kuvvetini gösteriyor. Şimdiye kadar nefs-i Erzurum'da (merkezde) 2.127 İslam cesedi defn edilmiştir. Bunlar kâmilen erkektir. Cesetler üzerinde balta, süngü, mermi yarası vardır. Bazı cesetlerin ciğerleri çıkarılmış, gözlerine sivri kazıklar sokulmuştur. Şehrin muhtelif aksamında (kısımlarında) başkaca ecsada (cesetlere) tesadüf edilmektedir. Miktarı ayrıca ve peyderpey arz edilecektir.

İmza (Lütfü)

Kapatıldı 19.3.34 (19 Mart 1918)

(11) General Odeşilitze'nin Erzurum'u terkini müteakip başlıyor.

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 113
Göz No : 3
Klasör No : 525
Dosya No : 2050
Fihrist No : 70

Belge No : 2069

اردو قرارگاهی

A	1-2
D	1025
F	72-1

اورجنجی اردوی کوماندانلغی

شعبه

١

عدد

باسه قوماندانلغه تابع جیه سنه

شفاه

ذاته مخصوصه .

حاوی

١ - جیه نداء ... ٢١ / ٢٩ / ٧٦

٢ - دیرلر

١ - اینجه عنصرلره کوره کوستریلن ... بعد اردوسه

بولدوغوندن کلن ... مکتوب اصلی

اسلوبیه یه نقل ایتدردک .

٢ - همان تمام اصلی مستند ایله ایلک زمانده

اولمه اوزره یونان کوره کوندرمک مناسب

بولدوغندن ایکینجی کله اصلی ایچون مناسب

بولمدیغی تقدیرده دیونانک تادیبی متعلقات

طرفندن اخذ ایتدیرلمه مدد دخلی .

٢٥ - ٢٤ / ٢ / ٢٢

جنادری

٢٤ / ٢ / ٢٢

Belge No : 2069

Üçüncü Ordu-yu Hümayun Kumandanlığı Ordu Karargâhı

Şube : 1
Aded
Şifre
Zata Mahsusdur.

Başkumandanlık Vekâlet-i Celilesine

1. Ermeniler Hınıs'dan Köprüköyü'ne kadar olan yol civarındaki karyelerde meskûn (köylerde oturan) ahali-i İslamiyeyi katletmişlerdir.

2. Hasankale ahali-i Müslimesinden erkek ve kadın olmak üzere yüz, Köprüköyü'nde seksen beş,Badıcivan'da iki yüz ki ceman (toplam) üç yüz seksen beş mecruh (yaralı) bulunduğu ve bunların tedavilerine kıtaat (birlikler) tarafından ihtimam edilmekte olduğu maruzdur.

22.3.34 (22 Mart 1918) Harekât
İmza (Lütfü)
Kapatıldı

Hatıra :

1. Birinci Kolordu'nun 21.3.34 (21 Mart 1918) sabah raporundan
2. Merbut (İlişik)

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 113
Göz No : 3
Klasör No : 525
Dosya No : 2050
Fihrist No : 72–1

Belge No : 2070

A	
D	1026
F	2-6

ارمنی قلدارلری قرغنلق جزالاندیرلمالری جانبنده

۷۹

۲۶/۱۲/۴۷

۲۶-۶-۲۶ تاریخلی تلغراف نامه‌لرینی آلدم. اظهار ایدیلن موضوعلر طولایی حکومتی بیلدیرم. ارمنستان جمهوریتی اراضیسی داخلنده وقوع بولدیغی ۲۶/۱۲/۴۰ دوشنبه اینتیخ اسلامک قدیم مسجدی قیلاقلنه کیتمه کیتمه قصدلنه اسلام سکنه‌سی عائدر. کوپک یاتلنه تکندلک تیضیه ایتمه اولدیغی طاغلره قاچمه اولان بو اسلام اهالیسی ۲۶/۱۲/۱۴ ده ارمنیانک کاملاً اورادن صلح نمایه‌سی کچمک مناسبتیله یولده بر چوقلری قتل ایلنه دقادیلری قاچیلنه و مالری آلنه‌رق آلنمشدر. اسلام قاچاقلری بر چوقلری الآن دخی ارمنیه اینلنه آلنمشدر.

آشاغی خانواده وقوع بولان حادثه دهشتلی بر معلومات آلدم. جمعی طارامه‌ک جمعی ایتیک کدیکلر اسلام اهالیسنه وقوعاتی شوبله‌جه جریان ایتمشدر. آرپاچای کنارنده جارنک ارمنی کوبیلری مالارینی آرپاچای کنارنه تلاقی ایتمشلر و آرپاچای اسلام کوبیلرنده موجود تیرمه‌لنه یدیلامنی چالمشلر و نهایت ایکی طرف مضابره‌سی واسطه‌سیله دخی بر قاچ اسلامک قتلنه تنظیم اولنمشدر. بو مسئله ده خرجه ارمنی دخل اسلام سکنه‌سی. کیفیت موجودم فقیر بولدی.

قمانی حکومتنه ارمنستان جمهوریتی آراسنده تأسیسایله مدتدی آرزو ایدیلن مناسبات دوستانه‌نک اداسی ایچون بدکی وقایع سببیت ویرمسنه اجاب ایتمه‌ک شیدا امرویلنی رجا ایدرم.

آنکی حکومت بنه‌کی دوستلغی پایدار ایتمک و بعضا دخی بیرلرینی اذیتلرنی حالاره بیدانه قالماسنه اجون ارمنی جمهوریتی اراضیسنه‌کی اسلامک قمانی حکومتنه قمانی اردوسنه کیتماسنی ایستیه‌ک ارمنیه‌کی اراضیسنه‌کی ارمنی جمهوریتی اراضیسنه کچمکی بر جمله مراجعه کوستلنه و نزد مرکزی ارمنی مرتسونه دخی تفهیم ایلنه‌رک بو خصوصده کرکلی اجراسنی اقدامات فائقه‌م تردنیاً رجا ایدرم.

قمانی مناری قومیسری

یوکا قفقاس قوللری قومانده‌سی

Belge No : 2070

Telsiz
Numro
79

Ermeni Kolordusu Kumandanı General Nazariyekof
Cenaplarına

Gümrü
27.6.34 (27 Haziran 1918)

26.6.34 (26 Haziran 1918) tarihli telgrafnamelerini aldım. İzhar edilen meveddetten (gösterilen sevgiden) dolayı memnuniyetimi beyan ederim. Ermenistan Cumhuriyeti arazisi dahilinde vukubulduğunu 20.6.34 (20 Haziran 1918)'te arzettiğim İslamlara taarruz meselesi Kızılkale (okunamadı) Karakale'nin İslam sekenesine (halkına) aittir. Köyleri yakılmış ve kendileri tazyik edilmiş olduğundan dağlara kaçmış olan bu İslam ahalisi, 14.6.34 (14 Haziran 1918)'te Erivan'a gelerek oradan memalik-i Osmaniyeye geçmeye müsaade isteyeceklerdi. Yollarda birçokları katledilmiş ve kadınları kaçırılmış ve malları ellerinden alınmıştır. İslam kadınlarından birçoğu elan dahi Ermeni çetelerinin elindedir.

Aşağı Hanuta'da vukubulan hadiseden hiçbir malûmat alamadım. Hacıtarak ve Hacıilyas Köyleri İslam ahalisinin vukuatı (olayları) şu yolda cereyan etmiştir. Arbat Köyü'nün civarındaki Ermeni köylüleri mallarını Arbat Köyü'nün tarlalarına bırakmışlar ve Arbat İslam köylüleri de mahsulatlarının yedirilmemesini rica etmişler ve nihayet iş müşateme ve mudarebeye (tartışma ve vuruşmaya) varmış ve neticede dahi birçok İslamın ölmesiyle hal olunmuştur. Bu meselede zarar çeken Ermeni değil İslam sekenedir (halktır). Keyfiyetin bu suretle tahkik buyrulması.

Osmanlı Hükümetiyle Ermenistan Cumhuriyeti arasında teessüs eden (kurulan) ve devamı arzu edilen münasebat-ı dostanenin idamesi (dostça ilişkilerin devamı) için bu gibi vekayie (olaylara) sebebiyet verilmemesinin, icap edenlere şediden (şiddetle) emir verilmesini rica ederim.

İki hükümet beynindeki (arasındaki) dostluğu payidar etmek ve badema (daha sonra) dahi böyle uygunsuz hallere meydan kalmamak için Ermeni Cumhuriyeti arazisindeki İslamların Osmanlı Hükümetine ve Osmanlı ordularınca yeni işgal edilen arazideki Ermenilerin dahi Ermeni Cumhuriyeti arazisine geçmeleri bizce muvafık (uygun) görülmüş ve nezdimizdeki (katımızdaki) Ermeni komisyonuna dahi teklif edilmiştir. Bu

Belge No : 2070

hususun serian icrasını ihtiramat-ı faikama terdifen (süratle yerine getirilmesini üstün saygılarıma ek olarak) rica eylerim.

Osmanlı Müzakere Komisyonu Reisi
ve
Birinci Kafkas Kolordusu Kumandanı
Miralay (Albay)
Kâzım Karabekir

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 110
Göz No : 4
Klasör No : 401
Dosya No : 1578
Fihrist No : 2–6

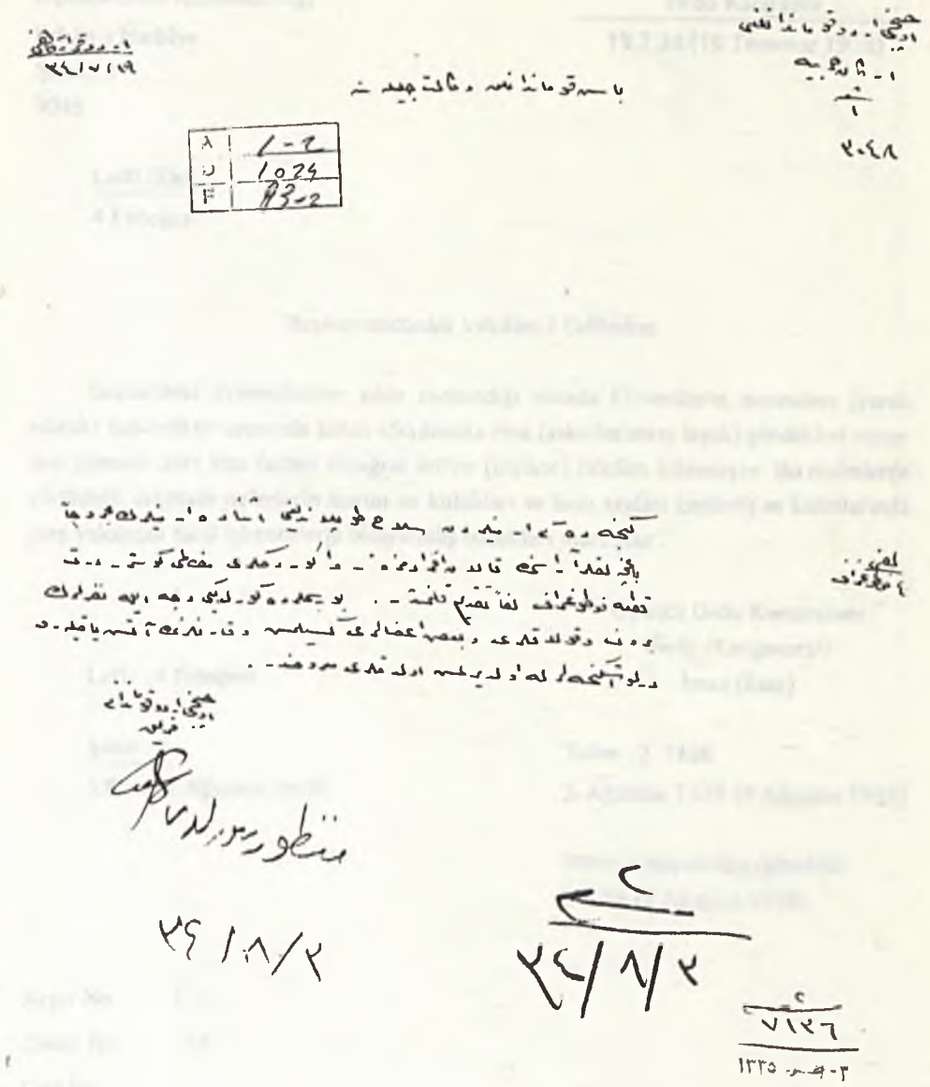

Belge No : 2071

Üçüncü Ordu Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiye
Şube : 1
3048

Ordu Karargâhı
19.7.34 (19 Temmuz 1918)

Leffi (Eki)
4 Fotoğraf

Başkumandanlık Vekâlet-i Celilesine

Gence'deki Ermenilerden silah toplandığı esnada Ermenilerin mecruhen (yaralı olarak) bahçelikler arasında kalan efradımıza reva (askerlerimize layık) gördükleri mezalimi gösterir dört kıta (adet) fotoğraf leffen (ilişikte) takdim kılınmıştır. Bu resimlerde görüldüğü veçhiyle neferlerin burun ve kulakları ve bazı azaları kesilmiş ve karınlarında ateş yakılarak türlü işkencelerle öldürülmüş oldukları maruzdur.

Üçüncü Ordu Kumandanı
Ferik (Korgeneral)
İmza (Esat)

Leffi : 4 fotoğraf

Şube : 2
3.8.34 (3 Ağustos 1918)

Şube : 2 7126
3 Ağustos 1335 (3 Ağustos 1915)

Manzur buyuruldu (görüldü)
3.8.34 (3 Ağustos 1918)

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 113
Göz No : 3
Klasör No : 525
Dosya No : 2050
Fihrist No : 93–2

Belge No : 2072

اوراق اوطمسنك نومروسی		عثمانلی اردوی همایونی باش قوماندانلغی وکالتی	مبیضك امضاسی
شعبه نومروسی		شعبه	تاریخ تبییض
مسودینك امضاسی			مبیضه قونیلان نومرو
تاریخ تسویدی	۱۷/۹/۲۵	خاجه افندی حضرتلری	مقابله‌جینك امضاسی
قلم اوطمسنك نومروسی			مقابله تاریخی

[illegible]

[illegible]

[illegible]

اوراق اوطمسنك نومروسی	
شعبه نومروسی	
مسودینك امضاسی	
تاریخ تسویدی	
قلم اوطمسنك نومروسی	

عثمانلی اردوی همایونی باش قوماندانلغی وکالتی
شعبه
1-2
69
21-3

میضك امضاسی	
تاریخ تبییضی	
میضه قونیلان نومرو	
مقابله‌جینك امضاسی	
مقابله تاریخی	

[illegible]

اوراق اوطمسنك نومروسی	
شعبه نومروسی	
مسودینك امضاسی	
تاریخ تسویدی	
قلم اوطمسنك نومروسی	

عثمانلی اردوی همایونی باش قوماندانلغی وکالتی
شعبه
1-2
69
21-2

میضك امضاسی	
تاریخ تبییضی	
میضه قونیلان نومرو	
مقابله‌جینك امضاسی	
مقابله تاریخی	

[illegible]

Belge No : 2072

Osmanlı Ordu-yu Hümayunu Başkumandanlığı Vekâleti
Şube : 2
Tarih-i Tesvidi : 12.1.35 (12 Ocak 1919)

Hariciye Nezaret-i Celilesine

Dersaadet (İstanbul)'te İngiliz Kuvvetleri Başkumandanlığı'ndan alınan bir tezkerede Tiflis'te bulunan General Biç tarafından Kars'a, Ardahan'a, Sarıkamış'a gönderilecek zabitanın hüsn-ü kabulü (subayların iyi karşılanması) ve mumaileyhime Kıtaat-ı Osmaniyenin ahvali (adı geçene Osmanlı birliklerinin durumu), tahliyenin suret-i icrası (nasıl yapılacağı) hakkında talep edecekleri izahatın muvazzahan itası (açıklıkla yerine getirilmesi) hususunun mahalli (yerel) kumandanlarına tebliğ edilmesi bildirilmiş ve bu talep nezaret-i acizece infaz olunmuştur (tarafımdan yerine getirilmiştir).

Bu vesile ile mütarekenamenin 11 nci ve 15 nci maddeleri hakkında nazar-ı dikkat-i devletlerini (dikkatlerinizi) ehemmiyetle celbetmek (çekmek) mecburiyetindeyim. Çünkü Mütelifinin (itilâf Devletleri'nin) Mütarekenameye mugayir (aykırı) harekâtı meyanında (arasında), bilhassa Kafkas mesaili (sorunları) İslamiyeti, Türklüğü ehemmiyetli bir surette mutazarrır etmektedir (zarara sokmaktadır). Evvela 11 nci maddenin fırka-i ahiresi (sonuncu maddesi) "Mavera-yı Kafkas'ın (Kafkasya'nın ötesinin) evvelce Kuva-yı Osmaniye (Osmanlı Kuvvetleri) taraflarından kısmen tahliyesi emredildiğinden kısm-ı mütebakisi (geri kalanı) Müttefikler tarafından vaziyet-i mahalliye (bölge durumu) tetkik edilerek talep olunursa tahliye edilecektir" suretinde muharrerdir (yazılıdır).

Mütelifin Kafkasya'yı ve bilahare Elviye-i Selaseyi (Kars, Ardahan, Artvin) tahliye etmekliğimizi talep ettiler. Fakat tabiidir ki bu bir tetkikata müstenittir (incelemeye dayalıdır). Acaba bu tetkik neticesinde ne buldular da tahliyeyi arzu ettiler. Bu husus hakkında kendilerinden izahat talep etmeye vazifeten (görev icabı) ve vicdanen borçluyuz. Çünkü tahliye olunan menatıkta (mıntıkalarda) terk ettiğimiz Türk ve İslam kitleleri Osmanlı askeri çekilince Ermeni hücumuna maruz kaldılar. Buna misal olarak bervech-i âti vekayi (aşağıdaki olaylar) zikredilir.

1. Iğdır'da ahali-i İslamiye katledilmiş ve gençleri toplanarak meçhul mahellere (bilinmeyen yerlere) sevkedilmiştir.

2. Erivan cenubuşarkisinde "Vedi", "Sadarak" Karyelerinde İslam ahali katledilmiştir.

Belge No : 2072

3. Bir Ermeni sergerdesi (elebaşısı) 1.200 kişilik maiyyetiyle Nahcivan civarlarında İslamlara icra-yı mezalime (kötü davranmaya) başlamış, Elmalı Köyü'nde 688, Ağuşma nam mahalde 516 Müslüman katletmiş, 40 kadın ve çocuğu bir odaya kapayarak yakmış, Seyit Hüseyin namında birisinin hareminin Köy camiinde ırzını hetk etmiştir (ırzına geçmiştir).

4. Hacılyas Karyesi'nden 2 İslam Erivan'a bilcelp (getirilerek) idam edilmiş ve Erivan'da 3 İslam mahallesi yakılmıştır.

5. Iğdır ahalisinden bin kişi mezalime dayanamayarak arazi-yi Osmaniye'ye iltica ederken Iğdır'ın 10 kilometre mesafesinde Sarıçoban Karyesi civarında Ermeniler tarafından gaddarane katledilmişlerdir. Bu mezalim suver-i muhtelifede (çeşitli suretlerde) elan devam etmektedir. Şimdi Kars ve civarına izahat ve tetkikat için gelecek zabitler oradaki kıtaat-ı Osmaniye'nin (Osmanlı birliklerinin) bu kış ortasında hemen çekilmesini talep edecekler bir taraftan asker incimat ederek (donarak) terk-i araziye mecbur kalırken, bir taraftan da Ardahan civarında ekseriyeti teşkil eden İslam ahali yeni bir Ermeni hücumuna ve zulmüne maruz kalacaklardır. Ve bu suretle Ermeniler oradaki İslam ekseriyetini mahv ve ifna (yok) etmeye muvaffak olacaklardır. Esasen Mütarekenâme'nin 15 nci maddesinde Batum işgalinin suret-i mahsusada zikri (özel olarak geçmesi) ve Bakû'nun işgaline muteriz (itirazda) bulunulmayacağı kaydı ile Mütarekenamenin hin-i aktinde (yapılmasında) İngilizlerin Kafkasya'yı bir müddet, Kars ve Ardahan'ı Osmanlı işgali altında bırakmak hususunda belki de bir arzu beslediklerine delalet ediyor.

Her ne kadar bugün kuvvetle hiçbir işi göremez isek de hakkımızı delail-i maddiye ve mantıkiye (somut ve mantıklı deliller) ile onlar nazarında ispat etmek, hiç olmazsa bu vekayi hakkında alakasız kalmadığımızı göstermek ve neticede de bari terk edilen menatıkta bıraktığımız İslam ve Türk ekseriyetini mezalimden kurtarmaya muvaffak olabilmek için İtilâf mümessilleri nezdinde müessir teşebbüsat ittihazına (etkili girişimler yapılmasına) müsaadeleri bilhassa rica olunur. Olbabda (Emriniz).

İmza (Okunamadı)

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 2
Göz No : 4
Klasör No : 103
Dosya No : 267
Fihrist No : 21–1, 21–2, 21–3

Belge No : 2073

اون بشنجی قول اردو قوماندانی میرلوا کاظم قره بکر پاشادن

اون بشنجی قول اردو قوماندانلغی
عدد

ارضروم
نمره ۳۳۵

(15)

۱۰ نکیز قاقمقامی راولینسون بك جنابلرینه

خصوصی
عمومی

۱۰ ر مینارك ۲۵/۷/۵ ده (قره قورنا)ك یه دی کیلومتره قادار اشغال ایتدکلری
اسعدی کوینه و قره قورنك حنونده کی ایوزات کوینه یاصفیه نایه ده
اسلام اهالی بی قتله باشلادقلری خبر آلندی. و آلاندا (قره قورنا) اهالیسی
مقدمه شدتلی طوپ و یاکندلی تفنك سسلری ایشیدلکده اولدوغی وه حدود جوارنده
قطعاتنده بیلدیرلدی و بو حوادث هرکسی فوق العاده متأثر ایتدی. بو
جنایتلرك محلنده تحقیقات یاپمق اوزره عرضه سوق ایلدم. احترامات
فائقه مك قبولنی رجا ایدرم قاقمقام بك

۱۰. قول اردو قوماندانی
میرلوا

قلمی
عدد

A 2073
D 62
F 111

اخطار :
ویریلهجك جوابلر هانگی تاریخ ولومرولی وهانگی شعبه طرفندن
وادینك تصریح ایدلمسی مرجودر .

Belge No : 2073

On Beşinci Kolordu Kumandanlığı
Şube : 1 Kısım : 1
Aded :

On Beşinci Kolordu Kumandanı Mirliva Kâzım Karabekir Paşa Tarafından

Erzurum
10 Temmuz 335 (10 Temmuz 1919)

İngiliz Kaymakamı (Yarbayı) Ravlinson Bey Cenaplarına

Hususi
Umumi

Ermenilerin 5.7.35 (5 Temmuz 1919)'de "Karakurt"un yedi kilometre kadar şimalindeki "Mesçitli" Köyü'ne ve Karakurt'un cenubundaki (güneyindeki) "Pozat" Köyü'ne baskın yaparak İslam ahaliyi katle başladıkları haber alındı : Ve elan "Karakurt" istikametinden şiddetli top ve makineli tüfek sesleri işitilmekte olduğunu da hudut ve civarındaki kıtaattan (birliklerden) bildirildi ve bu havadis herkesi fevkalade müteessir etti. Bu cinayetlerin mahallinde tahkikine lütuf buyurulursa arz-ı şükran eylerim. İhtiramat-ı faikamın (Yüksek saygılarımın) kabulünü rica ederim Kaymakam Bey.

15. Kolordu Kumandanı
Mirliva (Tümgeneral)
İmza (Kâzım Karabekir)

İhtar :
Verilecek cevaplar hangi tarih ve numrolu ve hangi şube tarafından vardığının tasrih edilmesi mercudur (bildirilmesi rica olunur).

Arşiv No : 5–2793
Dolap No : 6
Göz No : 2
Klasör No : 325
Dosya No : 4
Fihrist No : 44

Belge No : 2074

اون بشنجی قول اردو
قوماندانلغی
عدد
۱۱۱

اون بشنجی قول اردو قوماندانی میرلوا کاظم‌قره بکر پاشاطرفندن

ارضروم
۳۳۵ /۱۸ نمره

انگلیز قاتقفاس رئیسوه بك جنابلرینه

(15)

خصوصی
عمومی

ارسیدك قاتقفاسی اراضیسی داخلنده حدود قسمانه یه‌جا ورسنطقه‌لرده
۴ تموز ۱۲۴۵ دینزی اجرا ایتدکاری قتل عام حقنده کلمه رابوله‌ره زیاده
آتیده‌کی معلومات ورود ایتمشدر عرضه ایلرم :

قتی
عدد

قاتقفاس جهتنده کلمه (آقچه‌قلعه) مهاجرلرندن ۷ خانه ۹ قوزده
عثمانلی طوپراغنه التجا ایتمشدر. بونلر ۲ قوزده قارصه‌ده‌یقیشدی، بولنده
برقاچ دفعه نهب و غارته معروض قالمشلر و اولادی قارصه‌ده الرنده
بولنان قلیل اشیالری غصب ایلمشدر. صاری قامشده ارمنی حکومتی، همجرت
ایتمکده اولان مخرالدینه بك نامنده بریك و اعشیره‌نك رئیسی سیواسلی
علی‌اوف نامنده بك (۵۰۰) روبله پاره‌سی ایله همانه بولونان اشیالرینی
آلمشلر و حدودی تجاوز قادر الرنده [illegible] حفظ ده‌سویله.
شلرور. — حیات صیانت‌لك قبولنی رجا ایدرم قاتقام بك.
۱۵. قول اردوسنه‌سان

میرلوا

اخطار :
ویرلمه‌جك جوابلر هانگی تاریخ و نومرولی وهانگی شعبه‌طرفندن
وادیغنك تصریح ایدلمسی مرجودر .

Belge No : 2074

On Beşinci Kolordu
Kumandanlığı

Şube : 1 Kısım : 1
Aded : 111

On Beşinci Kolordu Kumandanı Mirliva Kâzım Karabekir Paşa Tarafından

Erzurum
18 Temmuz 335 (18 Temmuz 1919)

İngiliz Kaymakamı (Yarbayı) Ravlinson Bey Cenaplarına

Hususi
Umumi

Ermenilerin Kafkas arazisi dahilinde hudud-u Osmaniye mücavir (komşu) mıntıkalarda 4 Temmuz 1335 (4 Temmuz 1919)'ten beri icra ettikleri katliam hakkında gelen raporlara zeylen atideki malûmat vürut etmiştir (ek olarak aşağıdaki bilgiler gelmiştir). Arz eylerim :

Kafkas cihetinden gelen "Akçakale" muhacirlerinden 7 hane 9 Temmuz'da Osmanlı toprağına iltica etmiştir. Bunlar 2 Temmuz'da Kars'dan çıkmışlar, yolda birçok defa nehip ve garete (yağma ve çapulculuğa) maruz kalmışlar ve vilad-ı Kars'ta ellerinde bulunan tekmil eşyaları gasp edilmiştir. Sarıkamış'ta Ermeni hükümeti, hicret etmekte olan Fahrettin Bey namında birinin ve hemşirezadesi (yeğeni) Sivaslı Ali Efendi ailesinin "500" ruble parası ile hemen bütün eşyalarını almışlar ve hududu geçinceye kadar ellerinde hiçbir şey bırakılmayacağını da söylemişlerdir. Hissiyat-ı samimanemin (İçten duygularımın) kabulünü rica ederim.

Kaymakam Bey

15. Kolordu Kumandanı
Mirliva (Tümgeneral)
İmza (Kâzım Karabekir)

Belge No : 2074

İhtar :
Verilecek cevaplar hangi tarih ve numrolu ve hangi şube tarafından verildiğinin tasrih edilmesi mercudur (bildirilmesi rica olunur).

Arşiv No	:	5–2793
Dolap No	:	6
Göz No	:	2
Klasör No	:	323
Dosya No	:	4
Fihrist No	:	51

Belge No : 2075

1-16
21
68

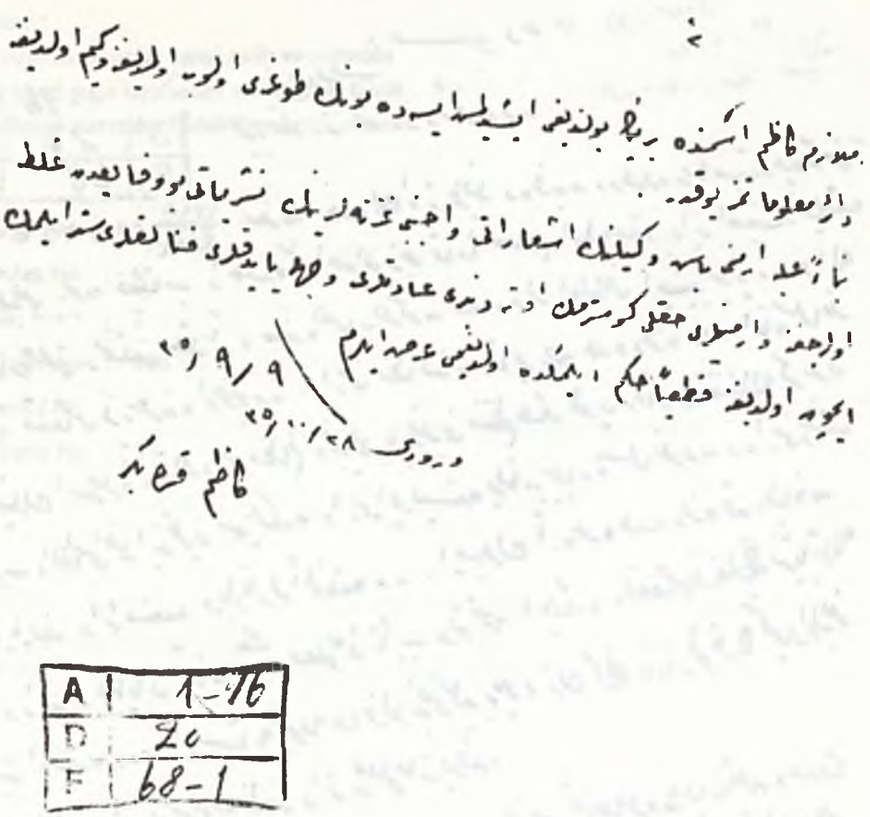

A	1-76
D	20
F	68-1

Erzurum'dan
Harbiye Nezaretine Mevrut (Gelen) Şifredir.

Müsveddesi; Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesine 28.10.35 (28 Ekim 1919) elden Reis Cevat Müşir hazretlerine takdim kılınmıştır.

C. 2.9.35 (2 Eylül 1919) 3718/3294 Şifredir.

Hududun öte tarafıyla doğrudan doğruya bir münasebet ve alakamız bulunmadığı için Kafkasya dahilindeki ahval bizce tamamen malûm olmamakla beraber emniyet ve asayişin tamamen muhtel (bozuk) ve muhtelif milletler arasında hemen her gün müsademeler olduğunu işitiyoruz. Ve ele geçen Kafkas gazetelerinde okuyoruz. Ermeni mezaliminden kaçarak hududumuza can atan Müslümanlar, Ermenilerin İslamlara karşı her türlü mezalim ve fecayii (faciaları) yaptıklarını, muntazam asker, top ve makineli tüfeklerle köyleri tahrip ve ahalisini katlettiklerini söylemekte ve Ermeni içerisinde bulunan biçare (çaresiz) Müslümanlardan da Ermeni vahşet ve barbarlığına dair müteaddit feryatnameler (çeşitli yakarış mektupları) alınmaktadır. Ermenilerin arasıra hududumuza kadar dayanan tecavüzat ve cinayatı (öldürmeleri) alınan bu malûmatı teyit ve tevsik eylemekte (doğrulayıp belgelemekte) ve Kafkas gazetelerinin neşriyatiyle de sabit olmaktadır. Ermenistan'a hücuma hazırlandığı bildirilen Türk, Kürt, Tatar kuvvetlerinin kimler olduğu meçhul olmakla beraber bu hücum hazırlığına dair bir malûmat yoktur.

Yalnız Ermeni vahşet ve mezaliminden, akraba ve hemcinsleri hakkında yapılan fecayi' ve katliamlardan galeyana gelen hududumuz harici ahalisinden bulunan bazı aşair (aşiretler) ile bunlara iltihak eden bir kısım Kafkas Müslümanlarının her an ölüme ve her türlü tecavüze maruz kalan akrabalarını tahlis etmek (kurtarmak) üzere Ermenilere karşı mukabil harekette bulundukları istihbar edilmiş (haber alınmış) ve keyfiyet (durum) 28.8.35 (28 Ağustos 1919) tarih 274 numrolu şifre ile arz edilmiştir. Azerbaycan'da Mülazım Kâzım isminde birinin bulunduğu işitilmiş ise de, bunun doğru olup olmadığına ve kim olduğuna dair malûmatımız yoktur.

Binaenaleyh Ermeni Başvekili'nin işareti ve ecnebi gazetelerinin neşriyatı bu vakayiden galat (olaylardan yanlış anlaşılmış) olacağına ve Ermenileri haklı göstermek öte-

Belge No : 2075

den beri âdetleri veçhile yaptıkları fenalıkları setreylemek (gizlemek) için olduğuna katiyen hükmeylemekte olduğumu arz eylerim. 9.9.35 (9 Eylül 1919)

Vürudu (Varışı) 28.10.35 (28 Ekim 1919)

Kâzım Karabekir

Arşiv No : 1–6

Dolap No : 3

Göz No : 5

Klasör No : 185

Dosya No : 90

Fihrist No : 68, 68–1

Belge No : 2076

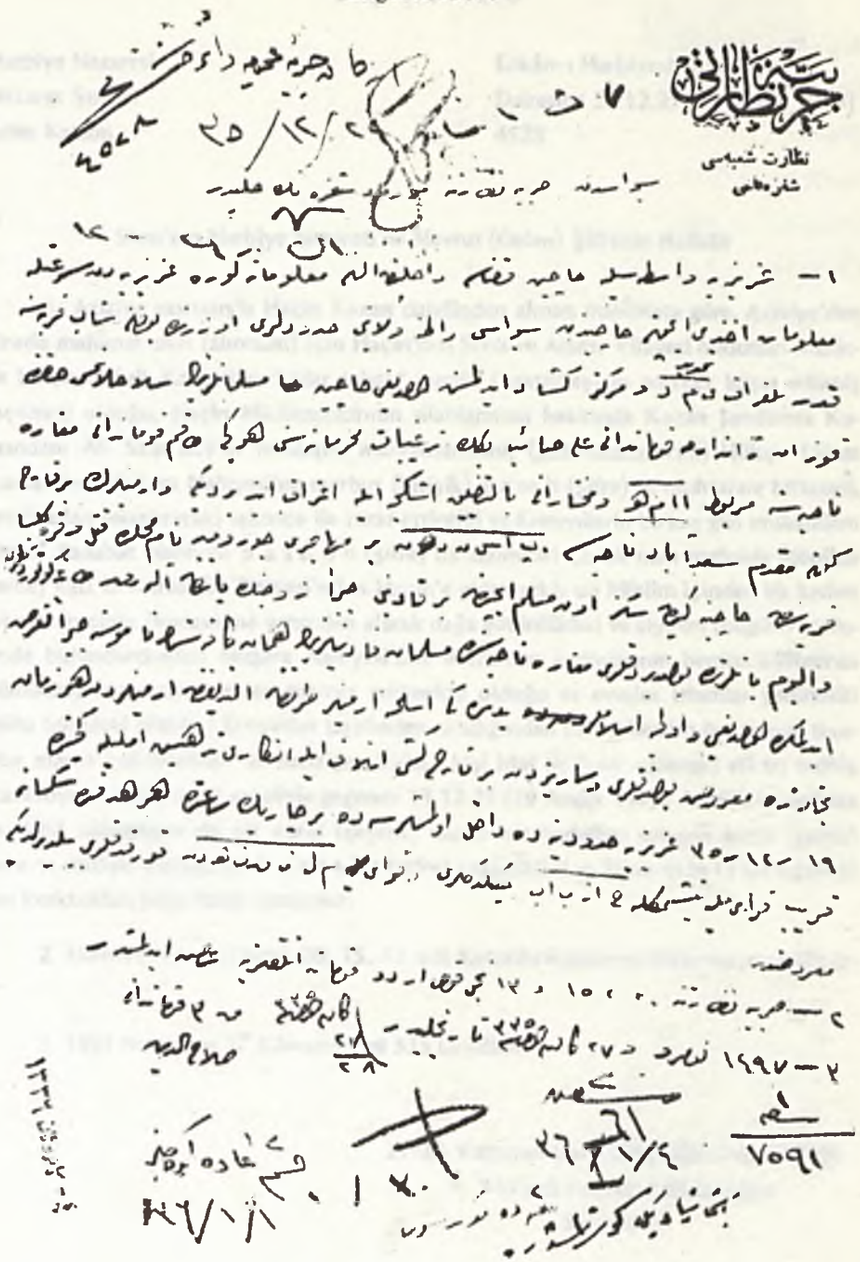

Belge No : 2076

Harbiye Nezareti
Nezaret Şubesi
Şifre Kalemi

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye
Dairesine 29.12.35 (29 Aralık 1919)
4528

Sivas'tan Harbiye Nezareti'ne Mevrut (Gelen) Şifrenin Hallidir

1. Aziziye vasıtasıyla Haçin Kazası dahilinden alınan malûmata göre, Aziziye'den süratle malûmat ahzı (alınması) için Haçin'den Sivas ve Adana Vilayeti hudutları üzerinde bulunan Şab Karyesi'ne kadar telgraf temdit (uzatılmış) ve merkez küşat edilmiş (açılmış) olduğu, Haçin Müslümanlarının silahlanması hakkında Kozan Jandarma Kumandanı Ali Saip Bey'in tertibat-ı mahremanesini, (gizli önlemlerini) Hökçe Takım Kumandanı Mağara Nahiyesi'ne merbut (bitişik) a a m h (şifre) ve muhtaranı bittazyik (muhtarları sıkıştırarak) işkence ile itiraf ettirdiği ve Ermenilerin birkaç gün mukaddem (önce) Sadabat Nahiyesi p a s n d n (şifre) bir muhaciri Coruk nam mahalde (denilen yerde) katl ve Karakilise Karyesi'nden Haçin'e giden sekiz on Müslim içinden bir kadını cebren zevcinin (kocasının) yanından alarak dağa götürdükleri ve elyevm (bugün) yanlarında bulundurdukları Mağara Nahiyesi'nde Müslüman kadınlarının hemen kâffesinin (tümünün) namusuna cebren taarruz edilmekte olduğu ve evvelce İslamlar yedindeki esliha (elindeki silahlar) Ermeniler tarafından alındığından Ermenilerden her zaman tecavüze maruz bulundukları ve Sariz'den birkaç kişi itlaf ile (yok edilerek) efkârı tedhiş (kamuoyunu sindirmek) emeliyle geçende 19.12.35 (19 Aralık 1919) Aziziye hududuna da dahil olmuşlarsa da bir çarik (çeyrek) saatte her hedeften seksene karip (yakın) kuva-yı milliye yetişmekle h a z b a b a (şifre) çekildikleri ve Kuva-yı m l f k f h (şifre) den korktukları bildirildiği maruzdur.

2. Harbiye Nezareti'nden 20, 15, 13 ncü Kolordu Kumandanlıklarına arz edilmiştir.

3. 1497 Numro ve 27 Kânunuevvel 335 tarihlidir.

27/28. Kânunuevvel 335 (27/28 Aralık 1919)
K. 3 (3 ncü Kolordu) Kumandanı
Selahattin

Belge No : 2076

Arşiv No : 1–2

Dolap No : 2

Göz No : 4

Klasör No : 113

Dosya No : 410

Fihrist No : 8–2

Belge No : 2077

شعبه

سیواس ده هریه نظارتنه مورود شیفره نامه علیه .

نومرو

مادہ ۱ — ۱۶ / ۷ / ۲۶ رایه ریه .

قول اردو منطقه سنده سکونت دار ده

۲ — رعشه لاتیه کلیسای رئیسی روحانیسی نامنه راهب بالجانو ادنی ملتنه چیقوب باجیه نه قریب تاریخنی مرخصه سی جهاد ور ادنی قوللر

مرخصه سی اوزرینه اوغانلی مرادیه ولایتنه سر راهب کیاریکه و سایرلرنی بعضیلری طرفنده واقعه نظارتنه یطبقنی بر دول

انتدافه مخابره چیقیلوب و برصورتی قول اردو یه بازیلاه تلغرافلر فرانسه لرلع رعشه لر کلمز برا بعض خانه و کلیسالری

انشای ایدکلری دارنی کنجلرنده بعضیلرنی نده و تهدید ایله تسلیح و اسلاحلرنی تسوید ایتدکلری و ترکلره قارشی هسات

دوستانه لرینی اظهار ایتدکلری تهدید و حبس ایدکلری و برقسمنده برابر کوتدرکلری و صکره آتشه یاقه رعه بیکلرجه ارسنلق

قانه کردکلری و فرانسه لر کیتدکده هکره جانه، مال، ناموس خصوصنده هر کونه راحت و امنیته بولدقلری بلدیلمشدر .

۳ — رعشه کی اوریقالیلرک محافظه سنه قوای کافه تخصیص ایدلمشدر .

۴ — آماسیه ده ۱۵ / ۷ / ۲۶ ده دائره حکومتنده اوکنده بیوک بر منع عقد ایدلرک و رعشه کی شهدانک قانلری

تحوریاره الطه اورقه، عبتاه و هولیسنده فرانسه لرله ارمنیلر اهالی اسلامیه یه یاپدقلری استعمار ایتدکلری قتوعام

و اسکنجه لرده بحث بروتستو ایدلرک و مقامات عالیه ایله دول انتدافه مخابره و بیطرف دولتلرسنه تلغراف کشیده

اولنمیق نوقه دوریلدیلمشدر .

۵ — نظارتنه وقطا دولره عائد ایلمشدر . انبو رایده ۱۶ / ۷ / ۲۶ تاریخ و حکامه ۵۵۵ نمره لیه .

ده قومانده

صلاح الدین

۱۶ / ۷ / ۲۶

۷۹۷

۱۷ / ۷ / ۲۶

A 172

D 231

J 15

Belge No : 2077

Osmanlı Ordu-yu Hümayunu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube
Numro

Sivas'tan Harbiye Nezareti'ne Mevrut (Gelen) Şifrenin Hallidir

Madde : 1 16.2.36 (16 Şubat 1920) Raporudur.

Kolordu mıntıkasında sükûnet vardır.

2. Maraş'ta Latin Kilisesi Reis-i Ruhanisi namına Rahip Malcano, Ermeni Milletinden Çorbaciyan Karabet, Ermeni Murahhasası (Piskoposu) Haçador, Ermeni Kolej Murahhasası Avadis, Ohannes Muratyan, Firlamitan, Serrahip Kiyadikyan vesair Ermeni muteberanı (ileri gelenleri) tarafından Dahiliye Nezareti'ne, Patrikhane'ye ve Düvel-i İtilâfiye (İtilâf Devletleri) mümessillerine çekilen ve bir sureti Kolordu'ya yazılan telgraflarla Fransızların Maraş'a gelir gelmez cebren bazı hane ve kiliseleri işgal eyledikleri ve Ermeni gençlerinden bazılarını zor ve tehdit ile teslih (silahlandırdıkları) ve İslamlar aleyhine teşvik ettikleri ve Türklere karşı hissiyat-ı dostanelerini izhar edenleri (dostluk duyguları gösterenleri) tehdit ve hapseyledikleri ve bir kısmını da beraber götürdükleri ve memleketi ateşe yakarak binlerce Ermeninin kanına girdikleri ve Fransızlar gittikten sonra can, mal, namus hususunda her güna (türlü) rahat ve emniyette buldukları bildirilmiştir.

3. Maraş'taki Amerikalıların muhafazasına kuva-yı kâfiye (yeterli kuvvetler) tahsis edilmiştir.

4. Amasya'da 15.2.36 (15 Şubat 1920)'da Daire-i Hükümet önünde büyük bir miting aktedildiği (yapıldığı) ve Maraş'taki şühedanın (şehitlerin) kanları kurumadan Adana, Urfa, Antep ve havalisinde Fransızlarla Ermenilerin ahali-i İslamiyeye yaptıklarını istihbar ettikleri (haber aldıkları) katliam ve işkencelerden bahisle protesto edildiği ve makamat-ı âliye (Osmanlı Devleti) ile Düveli İtilâfiye mümessillerine ve bitaraf (tarafsız) devletler süferasına (elçilerine) telgraflar keşide olunduğu Fırkadan (çekildiği Tümenden) bildirilmiştir.

Belge No : 2077

5. Nezarete ve Kolordulara arz edilmiştir. İşbu rapor 16.2.36 (16 Şubat 1920) tarih ve harekât 532 numaralıdır.

K. 3 (3 ncü Kolordu) Kumandam
Selahattin

16 Şubat 336 (16 Şubat 1919)

Şube : 2
797
17 Şubat 36 (17 Şubat 1920)

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 2
Göz No : 4
Klasör No : 113
Dosya No : 410
Fihrist No : 15

Belge No : 2078

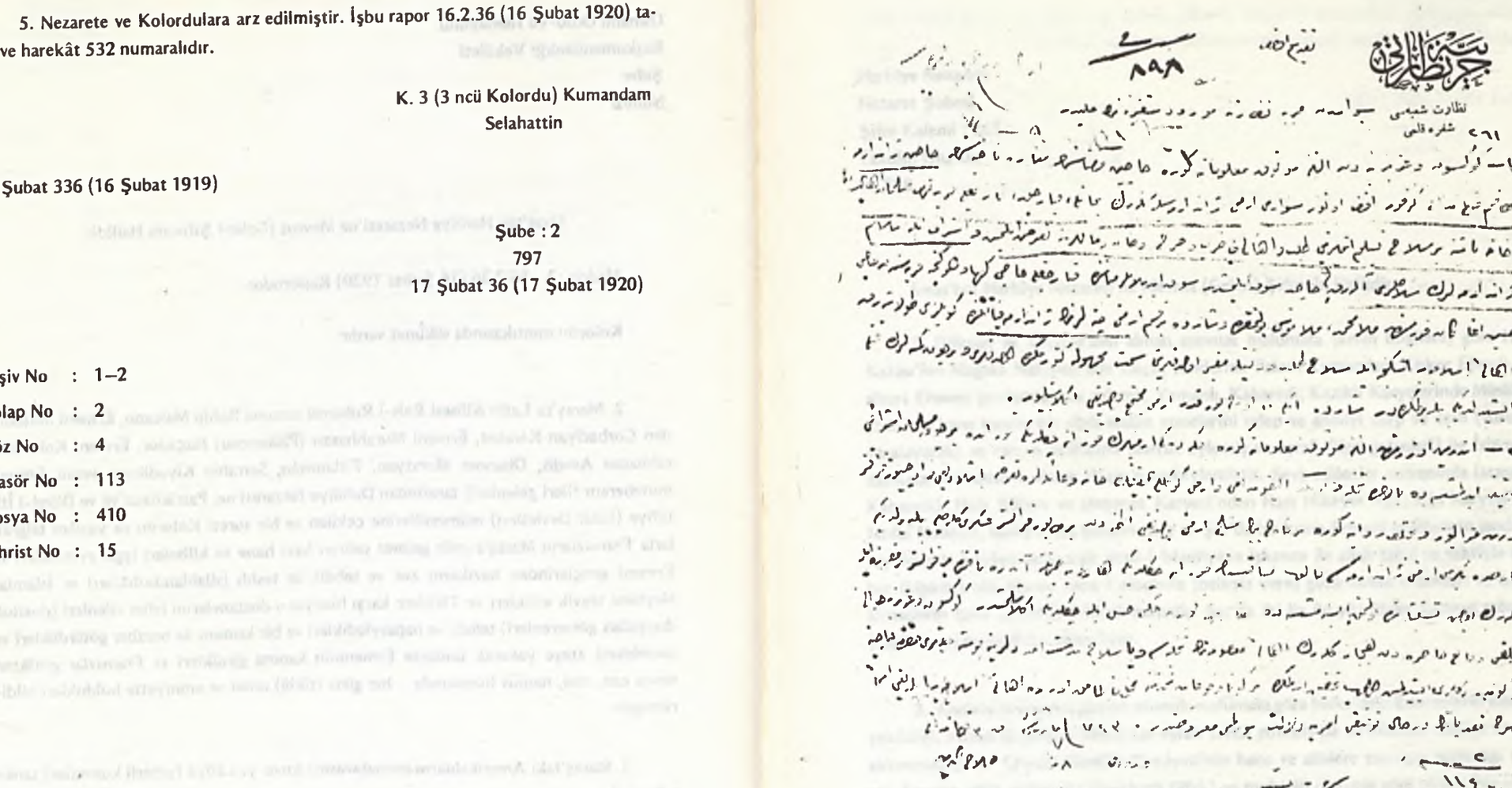

Belge No : 2078

Harbiye Nezareti
Nezaret Şubesi
Şifre Kalemi : 261
Takdim Olundu
M. 898

Sivas'tan Harbiye Nezareti'ne Mevrut (Gelen) Şifrenin Hallidir.

1. Göksun ve Aziziye'den alınan mevsuk malûmata (kesin bilgilere) göre Haçin Kazası'nın Mağara Nahiyesi'nde Haçin Jandarma Takım Kumandanı Kirkor Efendi otuz süvari Ermeni jandarmasıyla gelerek, Yamanlı, Kabarcık, Kazıklı Karyelerinde Müslüman ahaliden hane başına bir silah teslim etmelerini talep ve ahaliyi darp ve cerh (vurup ve yaralayarak) ve can ve mallarına taarruz eylemiş ve eşrafı (ileri gelenleri) ile İslam jandarmaların silahlarını alarak Haçin'e sevkeylemiştir. Sevk edilenler meyanında (arasında) Kabarcıklı Hacı Kâhya ve Hegence Karyesi'nden Hacı Hüseyin Ağa, Kân Karyesi'nden Molla Mehmet, Molla Musa bulunmakta ve Şar'da bir kısım Ermeni çetelerinin jandarma kıyafetinde köyleri dolaşarak ahali-i İslamiyeye işkence ile silah talep ve vaktiyle muğber (küskün) olduklarını semt-i meçhule (belirsiz yere) götürmekte oldukları ve birçok kimselerin katli işitildiği bildirilmektedir. Şar'da iki ila üç yüz kadar Ermeni müçtemi (toplanmış) bulunduğu anlaşılıyor.

2. Andirin üzerinden alınan mevsuk malûmata göre Meke'deki Ermenilerin Kozan'a çekildiği, Kozan'da birçok Müslüman eşrafı tevkif edilmiş ise de bilahare tahliye ve uzun alıkonmadığı ve Ermeni Gönüllü Cemiyeti'nin hane ve ailelere taarruza başladığı ve üç yüz Fransız, dört mitralyöz (makineli tüfek) ve muhtelif rivayete göre birkaç bin müsellah (silahlı) Ermeni bulunduğu, Adana'dan bir tabur Fransız askeri geleceği bildirildiği, Kars'da yirmi Ermeni jandarması kalıp mütebakisinin (geri kalanının) Kozan'a çekildiği, Haruniye cihetine Andre namında bir Fransız müfreze ile gelerek bazı teşebbüsatta bulunmak istemişse de mukavemet göreceğini his ile çekildiği anlaşılmıştır. Göksun ve Aziziye havali halkı vekayi-i hazıradan (şu andaki olaylardan) heyecana gelerek ahali-i masumenin (suçsuz halkın) tahliyesi veya silahbedest (silahlı olarak) imdatlarına koşacakları hakkında Haçin'e haber gönderdikleri işitilmiş olup tahkik edilmekte birgûna (herhangi) vukuat tahakkukuna mahal (yer) kalmamak üzere ahali-i İslamiyeye yapıldığı

Belge No : 2078

imhaen musarrah taaddiyatın (imhaya yönelik açıkça tecavüzlerin) derhal tevkifi (durdurulması) emrine delalet (işaret) buyurulması maruzdur (arzolunur).

7 Mart 336 (7 Mart 1920)

K. 3 (3 ncü Kolordu) Kumandanı
Selahattin

Şube : 2
1140
9 Mart 336 (9 Mart 1920)

Arşiv No : 1–2
Dolap No : 2
Göz No : 4
Klasör No : 113
Dosya No : 410
Fihrist No : 19–2

Belge No : 2079

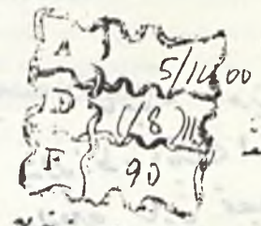

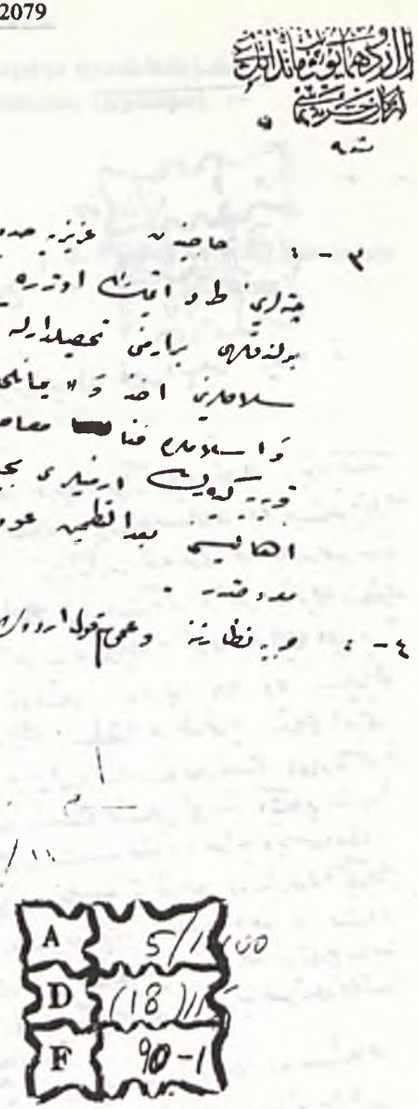

Birinci Kolordu-yu Hümayun Kumandanlığı — Edirne
Erkân-ı Harbiyesi — 10.3.36 (10 Mart 1920)
Şube : 1

Şifre Mahlulü (Çözümü)
Aded
754

Birinci Kolordu Kumandanlığı'na

8.3.36 (8 Mart 1920) tarih ve 7545 numrolu raporla arz edilen Zeytun ve Haçin vakaları hakkında malûmat.

1. Maraş vakası üzerine Zeytun'daki Ermeniler civar köylerden kâmilen (tamamen) Zeytun Kışlası'na toplanmışlar ve Nahiye Müdürü ile ileri gelenlerden birkaç Müslümanı da kışlaya alarak Müslümanlara kat-ı münasebet eylemişler (ilişiklerini kesmişler) ve jandarma karakolunu dağılmaya mecbur ve silahlarını dahi almışlar. Kahiç ve Maraş'daki Fransız kuvvetleriyle irtibatlarını menetmek üzere Beşan Köyü'nde toplanan Kuva-yı Milliye ile epey bir zamandan beri muhasım (düşman) bir vaziyette kalmışlar. 5.3.36 (5 Mart 1920) da Süleymanlı Kaymakamı Beşan Köyü'ne giderek Mıntıka-i bitarafiye (tarafsız bölgeye) birkaç Ermeni celbetmiş (getirtmiş) ve kendilerine jandarmaların silahlarının iadesini ve esir ettikleri nahiye müdürü ve rüfekasının (arkadaşlarının) teslimini ve tahrip ettikleri şüheda makberesinin (şehit mezarlarının) tamirini teklif ve yirmi dört saatte cevap vermesini ihtar ve müddet hitamında (bitiminde) Ermeniler cevap vermemiş ve tarafeyn devriyeler de yekdiğeriyle (iki tarafın devriyeleri birbirleriyle) müsademeye başlamıştır. Ermeniler, devriyelerine muavenet (yardım) için Beşan Köyü'ne doğru ilerlemeleri üzerine, mukabelesine uğrayarak birkaç saat devam eden müsademeyi müteakip Ermeniler çekilmiş ve vaka bu suretle neticelenmiştir. Tarafeyn (Taraflar) hâlâ vaziyetlerini muhafazadadırlar.

2. Nahiye müdüriyetini ifa etmek üzere Maraş'tan 8.3.36 (8 Mart 1920)'da miktar-ı kâfi (yeterince) jandarma Zeytun'a sevkedildiği gibi vaziyeti beray-ı tahkik (araştırmak için) Süleymanlı Jandarma Kumandanı Çardak'tan tahrik (hareketle) Ermeni rüesa-yı ruhanisiyle (piskoposlarıyla) Amerikalıların yazdıkları mektuplarla hükümetin refet ve uluvv-ı şevketi (acımak ve görkemi) ve Maraş'taki Ermenilerin emin ve müsterih yaşamakta olduklarından kendilerinin de sakin olmaları anlattırılmıştır.

Belge No : 2079

3. Haçin'den Aziziye hududuna kadar gelerek İslamlara zulüm yapan Ermeni çetelerini tardetmek (kovmak) üzere giden kuva-yı milliye "Kân" Karyesi'nde bulundukları bir Ermeni tahsildarla, iki Ermeni jandarmayı derdest (yakalayıp) ve silahlarını ahz (alıp) ve "Yamanlı" Karyesi'nde dahi bir Ermeni çetesinin bulunduğu ve İslamlara fena muamele yaptıklarını haber almaları üzerine mezkûr (anılan) karyeye giderek Ermenileri mecbur-ı firar eyledikleri (kaçmaya mecbur ettikleri) ve Mağara nahiye ahalisini badeltatmin avdet ettikleri işar-ı mahalliyeye atfen maruzdur (inandırdıktan sonra döndükleri yerel yetkililerin bildirimine dayanarak arz olunur).

4. Harbiye Nezareti'ne ve umum Kolordulara yazılmıştır.

3 ncü Kolordu Kumandanı
Selahattin

Şube : 1
13.3.36 (13 Mart 1920)

Arşiv No : 5–1400
Dolap No : 5
Göz No : 3
Klasör No : 280
Dosya No : 90
Fihrist No : 90, 90–1

Belge No : 2080

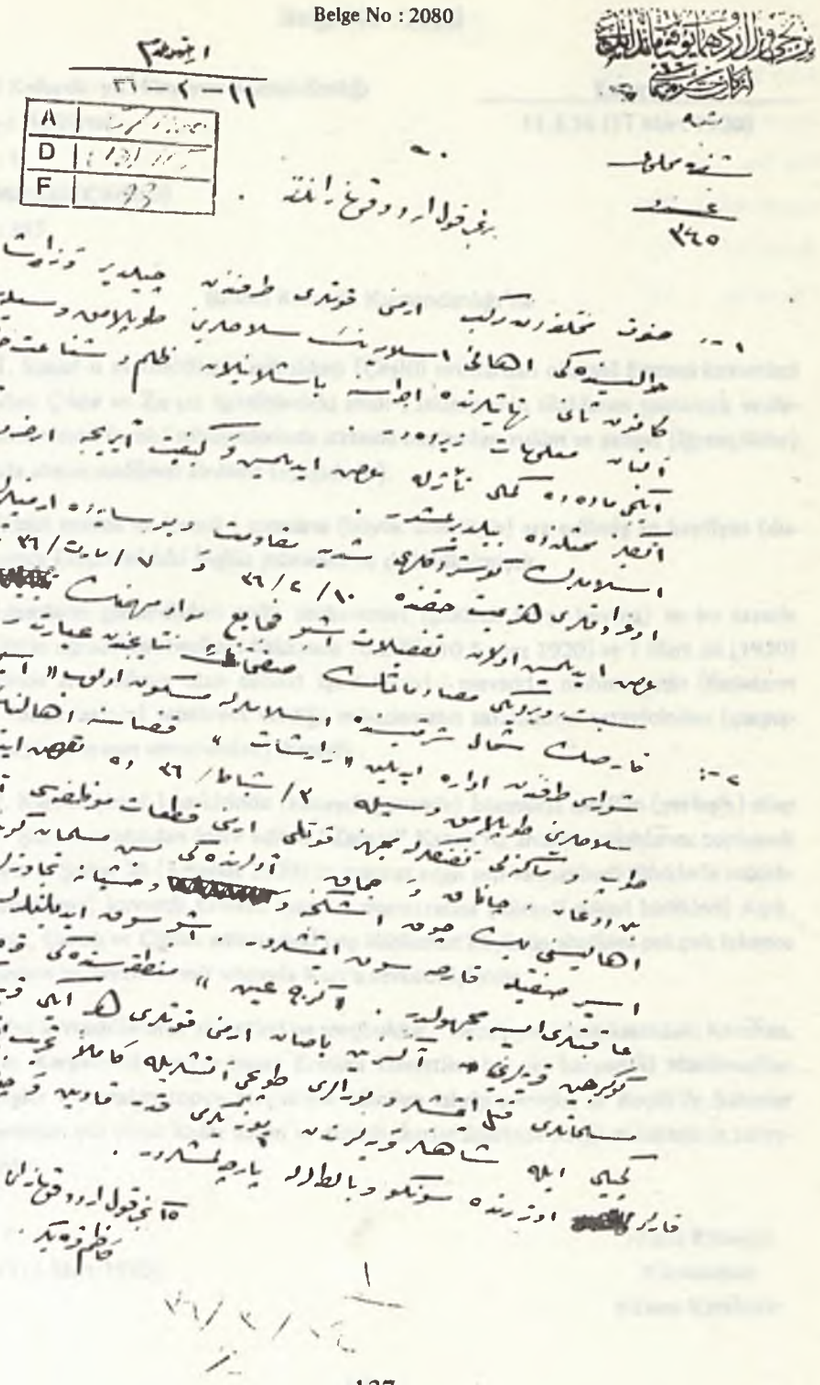

Belge No : 2080

Birinci Kolordu-yu Hümayun Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyesi
Şube : 1
Şifre Mahlülü (Çözümü)
Aded : 345

Erzurum
11.3.36 (11 Mart 1920)

Birinci Kolordu Kumandanlığı'na

1. Sunuf-u muhtelifeden mürekkep (Çeşitli sınıflardan oluşan) Ermeni kuvvetleri tarafından Çıldır ve Zarşat havalisindeki ahali-i İslamiyenin silahlarını toplamak vesilesiyle kanunusani (ocak) nihayetlerinde icrasına başlanılan zulüm ve şenaat (iğrençlikler) hakkında alınan malûmat zirdedir (aşağıdadır).

İkinci madde de kemal-i teessürle (büyük üzüntüyle) arz edilmiş ve keyfiyet (durum) ayrıca Erzurum'daki İngiliz mümessiline de bildirilmiştir.

İslamların gösterdikleri şedit mukavemet (şiddetli karşı koyma) ve bu sayede Ermenilerin uğradıkları hezimet hakkında 10.2.36 (10 Şubat 1920) ve 7 Mart 36 (1920) tarihlerinde arz edilmiş olan tafsilat işbu fecayi-i mevadd-ı mühimmenin (facıaların önemli maddelerinin) sebebiyet verdiği müsadematın safahatının netayicinden (çarpışmaların ayrıntılarının sonucundan) ibarettir.

2. Kars'ın şimal-i şarkisinde (kuzeydoğusunda) İslamlarla meskûn (yerleşik) olup "Esim" Şurası tarafından idare edilen "Zarşat" Kazası'na ahalinin silahlarını toplamak vesilesiyle 3 Şubat 36 (3 Şubat 1920)'da taarruz eden top ve makineli tüfeklerle mücehhez (donatılmış) kuvvetli Ermeni kıtaat-ı muvazzafası (düzenli askeri birlikleri) Açık, Bendoğan, Çanak ve Çimak adlarındaki beş Müslüman köyünün ahalisini pekçok işkence ve vahşiyane tecavüzlerle esir sıfatıyla Kars'a sevketmişlerdir.

İşbu sevkedilenlerin akibetleri ise meçhuldur. "Gezciayn" mıntıkasındaki Karahan, Göğercin Karyelerini ansızın basan Ermeni kuvvetleri her iki karyedeki Müslümanları katletmişler ve buraları topçu ateşleriyle kâmilen tahrip etmişler ve Keçili ile Şahinler Karyelerinden yüz yirmi kadar kadın ve çocuğu karlar üzerinde süngü ve baltalarla parçalamışlardır.

Şube : 1
14.3.36 (14 Mart 1920)

15 nci Kolordu
Kumandanı
Kâzım Karabekir

Belge No : 2080

Arşiv No	:	**5–1400**
Dolap No	:	**5**
Göz No	:	**3**
Klasör No	:	**280**
Dosya No	:	**90**
Fihrist No	:	**93**